BUREAU stroom

Gemeente Bergen op Zoom, jan – maart 2024

Participatieverslag Pijlervisie Sociaal en Veilig

Inhoudsopgave

- Het participatieproces
  - Terugblik participatieronde 1
  - Opzet en doel participatieronde 2
  - De praatplaat
- Participatieactiviteiten
  - Intermediairs
  - Jongeren
  - Online platform
  - Stakeholders
  - Inwonersparticipatie: Straatparticipatie, Online vragenlijst, Burgerpanel
  - Interne participatie
  - Het resultaat
- Lessons learned
- Bijlagen
  - 1. Resultaten participatie stakeholders
  - 2. Resultaten participatie inwoners
  - 3. Resultaten jongerenparticipatie
  - 4. Resultaten interne participatie

Het participatieproces

In een getrechterd participatieproces werd input opgehaald voor het eindproduct: Pijlervisie Sociaal en Veilig.

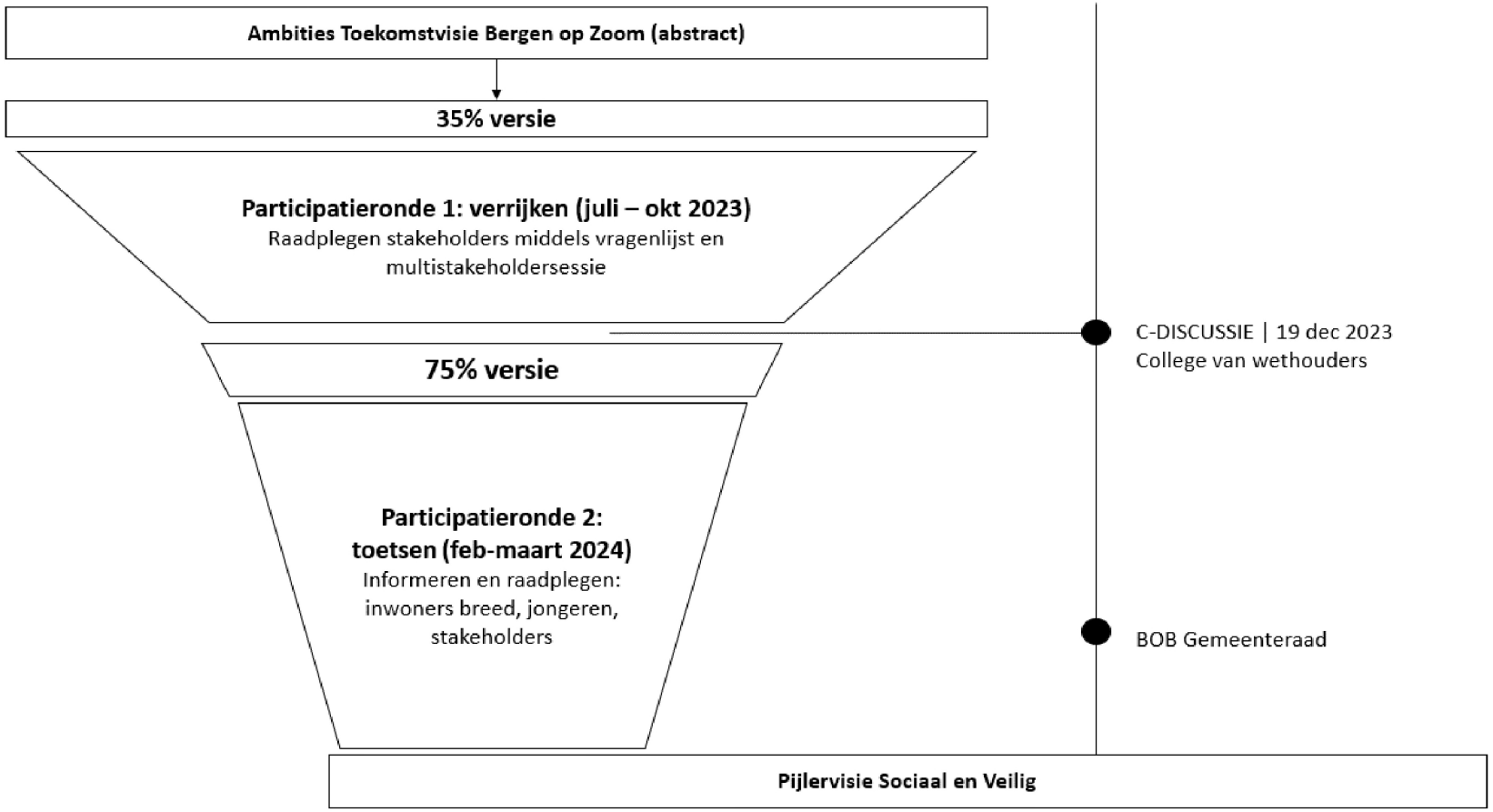

Terugblik: participatieronde 1

- **Vragenlijst stakeholders**
  - 82 stakeholders met verschillende achtergronden.
  - Dachten mee over één of meer thema's.
  - Met behulp van open vragen.

- **Stakeholderbijeenkomst**
  - Ruim 60 stakeholders kwamen samen in het gemeentehuis.
  - Na een kort plenaire start gingen de genodigden in gesprek over thema gerelateerde onderwerpen, uitdagingen en kansen.

Opzet en doel participatieronde 2

Doelen

- Inwoners en stakeholders informeren over de Pijlervisie.
- Enthousiasmeren om mee te denken en te doen (niveau raadplegen, toetsend) in het proces om komen te komen tot een gedragen Pijlervisie.

Stakeholders

- Inwoners
  - Extra inspanning voor lastig te bereiken doelgroepen. Denk aan jongeren, gezinnen met jonge kinderen en inwoners met een andere culturele achtergrond; het burgerpanel
- Maatschappelijke partners, bedrijven, ondernemers

De praatplaat

- Het verhaal van de Pijlervisie Sociaal en Veilig op hoofdlijnen.
- Doel: in gesprek over de Pijlervisie Sociaal en Veilig.
    - Middel voor gesprek tijdens de participatie.
    - Product om de komende jaren interne en externe stakeholders mee te nemen in het verhaal van de Pijlervisie.

Gemeente Bergen op Zoom

SOCIALE EN VEILIGE BELEEFSTAD Bergen op Zoom

pijlervisie
SOCIAAL & VEILIG

visuele verbinders

Participatieactiviteiten: intermediairs

- Sleutelfiguren via de mail benaderd, om input op te halen bij Bergenaren die de (participatie van de) gemeente BoZ minder snel of niet bereikt.
- Input ontvangen van Ulu Moskee
  - Wat: Hebben gezamenlijk de vragenlijst ingevuld.
  - Wie:
    - Aantal leden van de tweede generatie
    - Voldoende kennis van de Nederlandse taal
    - Maximaal VMBO afgerond
    - Werkend als fabrieksarbeider of vergelijkbaar niveau
  - Positief! Leveren ook in de toekomst graag een actieve bijdrage in onderwerpen die de gemeente raken.

Participatieactiviteiten: jongeren

- Brainstorm met jeugdraad BoZ over ‘hoe jongeren bereiken’? Het advies: werken met leerlingenraden van scholen is het meest kansrijk.
- Door jeugdraad gekoppeld aan leerlingenraad ‘t Rijks.
- De vragenlijst inwonersparticipatie is samen met drie leden van de leerlingenraad omgeschreven richting jongeren.
- Uiteindelijk…
  - …hebben enkele jongeren uit het netwerk van de jeugdraad de vragenlijst ingevuld.
  - …hebben enkele leerlingen uit HAVO 4 van ‘t Rijks de vragenlijst ingevuld tijdens een lesuur Maatschappijleer.
- In totaal leverden 13 jongeren input.

Participatieactiviteiten: online platform

- Bergenopzoom2035.nl
- Bergen op Zoom als fijne plek om te wonen, werken, leven en ondernemen.
- Één plek met op hoofdlijnen informatie over de Pijlervisies Sociaal en Veilige én Economie
- Ondersteund bij de praatplaat
- De hub voor participatie:
  - Invullen vragenlijst
  - Info over de straatparticipatie
  - Info over het participatieproces
- Pagina S&V: 483 keer bekeken

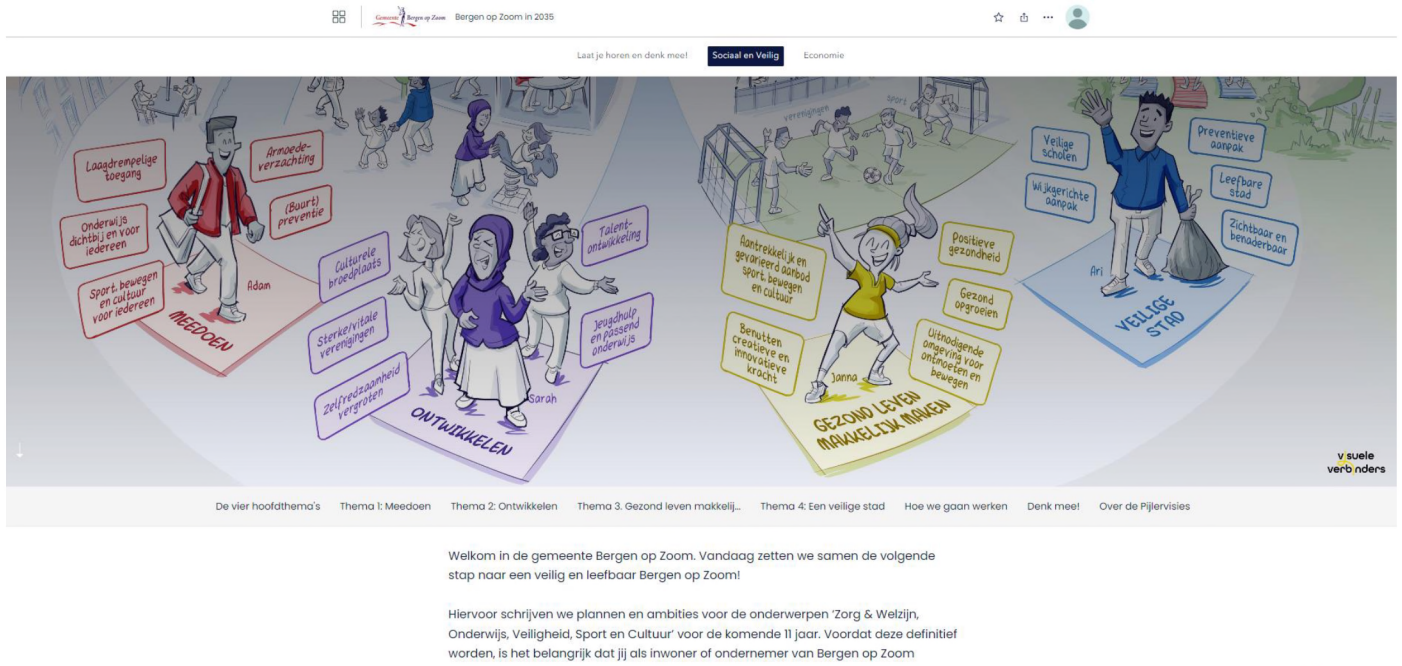

Participatieactiviteiten: stakeholderbijeenkomst

- Wanneer, wie, waar: 28 februari, 50 aanwezigen, het Patronaat
- Doelen
  1. De aanwezigen informeren over ‘het verhaal’ van en de keuzes/redeneerlijnen in de 75%-versie.
  2. Toetsen of aanwezigen …
     - …herkennen wat er met hun input (per thema) uit ronde 1 is gedaan.
     - … de vertaling van de input naar de 75%-versie snappen en hier iets meer kunnen.
  3. Voorsorteren op de uitvoering.
- Resultaat
  - Een geslaagde avond
  - Input om visie aan te scherpen
  - Uitwisselen concretisering voor de uitvoering
  - Start voor de verdere samenwerking: “Deze avonden zijn een goed begin voor de samenwerking in de uitvoering, als netwerk.”

Participatieactiviteiten: stakeholderbijeenkomst

Participatieactiviteiten: stakeholderparticipatie

- Veiligheid
  - Belangrijke samenwerkingspartners gaven input via de mail / telefoon.

- Cultuur
  - Een extra bijeenkomst voor het betrekken van het hele culturele veld op 28 maart.
  - Opgepakt door beleidsadviseur cultuur.

Participatieactiviteiten: inwoners

- Straatparticipatie
- Vragenlijst
  - Inwonersbreed, online en tijdens straatparticipatie
  - Burgerpanel

Participatieactiviteiten: straatparticipatie

- Wanneer: 2 maart
- Waar: op 4 plekken in de gemeente
  - Het Zonneplein, Bergen op Zoom Oost
  - De Binnenstad
  - De Zeeland,
  - Vogelzangplein Halsteren
- Hoe:
  - Vragenlijst
  - Één druk op de knop stellingen participatie
  - Praatplaten
  - Gesprekken met beleidsadviseurs, burgermeester en wethouders

Participatieactiviteiten: straatparticipatie

BN DeStem

Weer TV-Gids Digitale Krant Shop

REGIO NIEUWS SPORT PLAY PODCAST FEELGOOD PUZ

Wijzig Bergen op Zoom ▸ Net Binnen 112 nieuws Van de lezer Uit-tips Eten en drinke

▲ Burgemeester Margo Mulder gaat dit weekend met inwoners in gesprek over welke kant het op moet met Bergen op Zoom. © Marina Popova/Pix4Profs

Meer winkels en sportmogelijkheden? Bergenaren kunnen zaterdag meedenken over de toekomst

BERGEN OP ZOOM - Wie zaterdag boodschappen doet, kan zomaar burgemeester Margo Mulder of wethouders Joey van Aken en Dominique Hopmans tegen het lijf lopen. Die gaan, samen met medewerkers van de

BN DeStem

Weer TV-Gids Digitale Krant Shop

REGIO NIEUWS SPORT PLAY PODCAST FEELGOOD

Wijzig Bergen op Zoom ▸ Net Binnen 112 nieuws Van de lezer Uit-tips Ete

▲ Medewerkers van de gemeente en burgemeester en wethouders gingen zaterdag op pad om ir te ondervragen. © Marina Popova/Pix4Profs

Halsterenaar hoeft voor boodschappen het dorp niet uit; voor dagje uit niet naar Bergen op Zoom

ZUIDWEST UPDATE

LUISTER LIVE KIJK LIVE

UWS GEMIST GIDS PODCASTS OMBUDSMAN

BERGEN OP ZOOM

Bergen op Zoom met inwoners in gesprek over wonen, werken en vrije tijd

28 FEBRUARI 2024

De gemeente verzamelt inbreng voor de diverse pijlervisies, waar Bergen op Zoom momenteel aan werkt. (Pixabay)

HAN VERBEEM

Bergen op Zoom vraagt de inwoners naar hun mening over wonen, werken en vrijetijdsbesteding in de gemeente. Daarvoor houdt het Bergse college zaterdagochtend 2 maart inwonergesprekken. Zowel burgemeester Margo Mulder als wethouder Joey van Aken en Dominique Hopmans staan dan klaar om met belangstellenden een praatje aan te knopen.

Op deze dag praat je met de burgemeester over de toekomst van Bergen op Zoom

Waar word jij blij van in Bergen op Zoom, en waarvan juist niet? Binnenkort kun je je verhaal kwijt bij Bergse burgemeester Margo Mulde Begin maart kun je als inwoner in gesprek met medewerkers van de gemeente over wonen, werken, leven en ondernemen in Bergen op Zoo

Participatieactiviteiten: straatparticipatie

- Resultaat: **ruim 300 inwoners** dachten mee
  - 60 vragenlijsten
  - 90 korte gesprekken met individuen, partners of vrienden(groepen)
  - 278 antwoorden voor druk op de knop participatie (minstens 150 inwoners)
- In het kort: wat leeft bij inwoners?
  - Veiligheid en leefbaarheid (schoon) rondom hun eigen woonplek
  - De leegstand in en toekomst van de binnenstad
  - Sporten en bewegen op straat: mogelijkheden of het ontbreken daarvan, voor bv. kinderen
  - Onderwijs bv. nabijheid van VMBO scholen
  - Cultuur: voldoende te doen, gebruik panden
  - Betaalbaar wonen
- Alle resultaten in bijlage 2

Participatieactiviteiten: straatparticipatie

Participatieactiviteiten: vragenlijst

- Wat: gecombineerde vragenlijst PV Economie en PV Sociaal en veilig met vragen over: onderwijs, zorg en welzijn, veiligheid, sport, cultuur, werken, winkels in de binnenstad en een dagje uit.
- Doel: inhoud van de Pijlervisie op een laagdrempelige manier toetsen bij inwoners.
- Resultaat: **597x** ingevuld
  - 60x straatparticipatie
  - 157x online
  - 380x burgerpanel
- Resultaten in de bijlage

Participatieactiviteiten: interne participatie

- Bericht intranet: uitnodiging inloopspreekuur of input geven via de mail
- Doel: intern collega's informeren over de stand van zaken en input te geven.
- Oproep: neem contact op of loop binnen wanneer:
  - Er punten van frictie zijn tussen jouw beleidsvisie / acties en de Pijlervisie Sociaal en Veilig.
  - Er punten zijn waarop we hetzelfde gaan doen en mogelijk kunnen samenwerken?
  - Er punten zijn waarop we elkaar kunnen versterken?
- Resultaat
  - Reacties vanuit o.a. duurzaamheid, vrijetijdseconomie, maatschappelijke ondersteuning, veiligheid
  - Over o.a. formulering, gemeente als regisseur, aanknopingspunten voor samenwerken/versterken en mogelijke punten van frictie in de uitvoering.
  - Resultaten in bijlage

Het resultaat: de aantallen

- Ruim 80 stakeholders werden geraadpleegd.
- Ruim 850 inwoners dachten mee.
- De gemeente was zichtbaar op straat én in de media. Een geluid dat de gemeente openstaat om naar inwoners te luisteren, door ze op te zoeken.
- Een groep van de Ulu Moskee gaf input.
- HBO studenten en HAVO 4 – leerlingen dachten 13 keer mee.
- Collega's werden geïnformeerd en geraadpleegd.
- Gezinnen met kinderen en andere lastiger te bereiken inwoners werden bereikt. door de locatiekeuzes in de straatparticipatie.

Lessons learned (1): participatie in BoZ

- Stakeholderparticipatie
  - Essentieel om aan te sluiten bij het bestaande netwerk in de vorm en inhoud die wordt gekozen voor de participatie.
  - Een inspirerende locatie doet wonderen.
  - Denk van tevoren goed na met welke input je geholpen bent op elk moment in het proces. Bepaal vervolgens welke gespreksvorm het beste past bij wat je wilt ophalen. Bijvoorbeeld: ben je gebaat bij gezamenlijke doelen of ideeën? Of wil je zoveel mogelijk perspectieven ophalen.

Lessons learned (2): participatie in BoZ

- Straatparticipatie
  - Op straat met inwoners praten is het stuk ‘zichtbaar zijn en wijkgericht werken’ in de praktijk.
  - Kies strategisch de locaties in relatie tot de onderwerpen van de participatie.
  - De kwaliteit van de opbrengsten wordt bepaald door de mate waarin de ambtenaar nadenkt over wat bij inwoners moet worden getoetst uit het strategisch beleid.
  - Straatparticipatie levert met name operationele resultaten. Hieruit kunnen invalshoeken voor beleid worden geformuleerd.
  - Ongeacht het ‘niveau’ van participatie is het altijd geschikt om als gemeente je ‘gezicht’ te laten zien.
  - Het dragen van rode jassen wordt niet door elke inwoner gewaardeerd en in verband gebracht met de politieke kleur.

Bijlagen

Bijlage 1. Resultaten stakeholderparticipatie

Bijlage 2. Resultaten inwonerparticipatie

Bijlage 3. Resultaten jongerenparticipatie

Bijlage 4. Resultaten interne participatie

BUREAU stroom

Bijlage 1

Resultaten stakeholder participatie Bergen op Zoom Pijlervisie Sociaal en Veilig

Inleiding

Gemeente Bergen op Zoom ging in participatieronde 2 wederom in gesprek met stakeholders voor de Pijlervisie Sociaal en Veilig. Ter voorbereiding op de avond kregen de genodigden de 75%-versie toegestuurd. Op 28 februari kwamen de genodigden voor de thema's sport, zorg en welzijn, onderwijs en cultuur bij elkaar in het Patronaat. Na een korte plenaire toelichting over de opbouw van het document, gingen de deelnemers in gesprek over het thema waarvoor ze waren uitgenodigd.

In de gesprekken werd de 75% -versie aangescherpt, verrijkt, focus of prioriteit aangebracht en al nagedacht over de uitvoering en mogelijke samenwerking. De stakeholders van het thema veiligheid werden via de mail en/of telefoon geraadpleegd. De resultaten van de stakeholderparticipatie worden in dit document gepresenteerd.

Voor het thema veiligheid werden inwoners via de telefoon/ de mail benaderd. Hen werd ook gevraagd of ze hun input uit ronde 1 herkenbaar terug zagen in de visie en/of aanvullingen hadden op de visie.

Cultuur (1)

In participatieronde 1 heeft het brede culturele veld met al haar stakeholders meegedacht middels de enquête, stakeholderbijeenkomst of brainstormsessie. Graag wilden we al deze stakeholders nu opnieuw meenemen in de 75% versie, met name gericht op wat met de input uit ronde 1 is gedaan. Naast de stakeholdersessie van 28 februari werd daarom een extra sessie georganiseerd. Op deze manier konden zoveel mogelijk stakeholders meepraten. De uitkomsten van beide sessies zijn hieronder samengevoegd.

Leidende principes

- Onduidelijke definiëring van de stellingen
- Blijven heel abstract.
- Datagedreven werken.
    - Over welke data gaat het? Omschrijf wat je wilt meten, zodat je met elkaar weet waar je over praat. Toegelicht door deelnemer: hier is niet één definitie aan te geven. Je moet in gezamenlijk met organisaties en partners informatie ophalen die nodig is om je gezamenlijke doel te bereiken. Het type data kan dan per plek en moment verschillen.
    - Datadeling is belangrijk. Kijken naar: waar is de sector bij geholpen.
    - Er is al veel data beschikbaar. Goed om van elkaar te weten welke data bekend is bij verschillende culturele instellingen en/of verenigingen.
    - Waar word je op beoordeeld?
    - Data moeten altijd geduid worden met een verhaal.
    - Samen toewerken naar het verzamelen van de juiste data

Terugkoppeling op de 75% - versie

- Kijk/ blijf kijken naar cultuurvisies van steden met een soortgelijke bevolking.
- Integreer landelijke codes. De basis moet goed op orde zijn.
- Punt 3: Worden voor 'ontwikkeling van de creatieve maker' best practices toegepast? -> De gemeente heeft daar verschillende manieren voor, waarvan bij sommige wel de vraag is of het haalbaar is voor culturele organisaties.
- Waarom staat cultuur niet opgenomen onder veiligheid?
    - Denk aan beleid voor openbare ruimten en gebouwen?
        - Maar cultuur heeft ook een preventieve rol.
        - Bv. de "traditionele" muziek van St. Vastenavend draagt bij aan veiligheid. De muziek gebaseerd op de polsslag. In Breda krijgt het carnaval een ander karakter mede door de keuze van muziek.
        - Individu geborgd in het verenigingsleven zorgt voor een veiligere situatie in de stad.
        - Voldoende cultuuraanbod zodat jongeren niet op straat hangen zorgt ook voor een veilige stad. Of zodat ze zich op een andere manier leren uitdrukken.
        - Muziek of culturele evenementen op bepaalde, niet voor de hand liggende plekken organiseren draagt bij aan veiligheid.
- Verbinding met het bedrijfsleven ontbreekt, de link met economie en erfgoed.
- Rol van vrijwilligers
    - Hoe kan cultuur betaalbaar blijven door vrijwilligers? Vrijwilligers zijn geen doel op zich.
    - Vrijwilligers inzetten voor bezuinigingen, vraagt om een andere infrastructuur. Dat kan niet zomaar begonnen.
    - Mate van professionaliteit van vrijwilligers verschilt per organisatie.
    - Vrijwilligers moeten goed ondersteund blijven.

Cultuur (2)

- Stuk over ‘zichtbaarheid van cultuur’ is onduidelijk, mag meer aandacht krijgen.
    - Meer reclame en marketing inzetten om cultuuraanbod BoZ zichtbaarder te maken bij inwoners, mensen van buiten de stad én toeristen. Citymarketing.
    - Verenigingen Koboz, Muboz en Puboz kunnen hier een grote rol bij spelen.
    - In zetten op zichtbaarheid is extra en vraagt dat de basis eerst staat (zoals de organisatie en financiën).

Terugkoppeling op de 75% - versie (vervolg)

- Rol gemeente mag meer worden uitgediept, bv. richting subsidies vanuit de provincie.
- Cultuur heeft nu geen eigen waarde, het staat onder een doel. Het moet een eigen kopje krijgen.
    - Maatschappelijke en intrinsieke waarde kan niet los van elkaar gezien worden. Meer uitleggen wat hier onder verstaan wordt voor een brede doelgroep.
    - Formuleren als vijfde thema?
- Jongeren als doelgroep
    - Voedingsbodem hiervoor creëren op het gebied van Cultuur wordt nu in praktijk én het stuk gemist. Jongeren meer betrekken.

Cultuur (3)

Benutten netwerk

Wat is er voor nodig om deze samenwerking te laten slagen?

- Als gemeente een betrouwbare partner zijn
- Als gemeente ambities hebben
- De basis op orde
- Het netwerk op niveau
- Matchmaking/ beter matchen
- Gelegenheid bieden voor profilering
- Gemeente moet een betrouwbaar partner zijn, ook in continuïteit beleid. Daarom is de pijlervisie voor externe partner belangrijk.
- Een transparante gemeente, gelijkheid ontbreekt nu. Vraagt meer stedelijk denken i.p.v. de dorpsmentaliteit van nu.
- Er is sprake van een onzichtbare onderstroom.
- Meer samenwerken met andere gemeenten en steden om ons heen.
- BoZ is een introverte stad. Dat zit in het DNA en is niet zo één, twee, drie te veranderen. Meer loslaten en meer openheid. Soms zijn er kleine schakels die je in gang kan zetten die ervoor zorgen dat we anders tegen dingen aankijken.

Wat is er nodig om meer middelen naar de culturele sector te trekken?

- Netwerk niet alleen gebruiken voor geld, maar ook een gezamenlijk doel te bereiken. Bijv. de samenwerking met het onderwijs om meer kinderen te bereiken op het gebied van kunst en cultuur.
- Er moet een gezamenlijk doel zijn.
- Niet alleen financiering vanuit de gemeente.
- Meer lobbyen vanuit de gemeente naar Den Bosch. Meer profilering.

Samenwerken

Hoe zien jullie de samenwerking met de gemeente om deze doelen te bereiken?

- Als regisseur
    - Moet je het script en de motivatie van de spelers kennen.
    - Moet je een betrouwbare partner zijn.
    - De gemeente moet verbindend zijn, niet dominerend. Gemeente hangt er als regisseur boven, de artistiek leider is een schakel.
    - Wat voor soort regisseur wil de gemeente zijn? Een broedplaats vraagt van de gemeente een andere regisseur dan bv. m.b.t. het Markiezenhof.
    - De gemeente moet een professionele houding hebben maar moet ook het goede gesprek houden met de culturele instellingen over hoe je dat moet gaan doen.
- Bedrijfsleven (betrekken)
    - Verbinding mee leggen als regisseur
    - Vraagt inzet van gemeente én culturele partners, daar is kennis en vertrouwen voor nodig.
    - Vraagt om kennis van behoeften en duidelijkheid richting het bedrijfsleven.

Zorg en Welzijn (1)

Opmerkingen 75% - versie Pijlervisie

- Ontbreekt:
    - De huidige versie mist nog de volgende maatschappelijke ontwikkelingen:
        Transformatie in de zorg, IZA, Wozo, Gala en de beweging van zorg naar gezondheid (positieve gezondheid).
    - Landelijk: Hervormingsagenda Jeugd en toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Daarbij vooral de beweging van individuele specialistische benadering naar meer systeemgerichte benadering. Ook de koppeling met de sterke sociale teams en thema normaliseren.
    - Exclusiviteit en omgaan met andere culturen.
- Suggesties:
    - Het regioplan van de regio West Brabant op te nemen. Dit komt voort uit het regiobeeld West Brabant. Het gaat dan vooral om de visie over de sociale basis. Verzoek is om sociale basis stevig terug te laten komen in de pijlervisie. Dit regioplan loopt tot 2030, waarin de eerste 3 jaar een investering nodig is om 'het ravijn wat op ons af komt' dicht te lopen.
    - Data (cijfers) opnemen in de pijlervisie, wat levert een investering op in de sociale basis. Het gaat om geld wat je moet besparen. Hoe proberen we dat financieel. Is er over nagedacht en is er bewijs voor? Maar ga er wel zorgvuldig mee om.
    - Datagedreven werken: Breng de specialisten bij elkaar, maak het niet te ingewikkeld en maak niet de fout om het te trekken als gemeente. Ga ook uit van voorbeelden van andere gemeenten.
- Trends/ ontwikkelingen
    - Dossiers steeds complexer. Door langer thuis en toegenomen armoede.
- Opmerking schrijfstijl
    - Discussie over of het te rooskleurig is opgeschreven of niet? Conclusie: Het lijkt rooskleurig gezien de komende tekorten. Toch is dit de ambitie om uit te stralen dat je dit (heel erg) wilt doen als gemeente. Het gaat daarbij om lange adem, want problemen worden alleen maar groter.
- Leidend principe
    - Graag het leidend principe positieve gezondheid opnemen.
    - Het leidend principe duurzaamheid wordt door de aanwezigen als heel belangrijk gezien.
    - 'Anders budgetteren' als leidend principe opnemen. Het gaat daarbij om financiële middelen op een andere manier richten en ontschotten. Dus tussen maatwerk en voorliggend veld. Bijvoorbeeld door te werken met een wijkbudget met organisaties samen. Door inrichten sociale basis. Daarnaast moet er geïnvesteerd worden in de lage SES wijken.

Zorg en Welzijn (2)

Input over thema's

- Meedoen
    - Hoort ook armoede bij, want dat is een communicerend vat met eenzaamheid.
    - De groepen uit de andere culturen, start bij de inwoner.
- Ontwikkelen
    - Men vindt in plaats van zelfredzaamheid de term samenredzaamheid beter (voorbeeld quiet community)
    - Vraagstuk bij het gegeven dat ouderen veel langer thuis moeten wonen. Hoe verdelen we de ouderen en jongeren? Daarbij meer kijken naar leefstijl van inwoners dan naar leeftijd, gemengd wonen. Bijvoorbeeld 'plain tree'= organisatie inrichting.
    - Belangrijk is ook om Jeugdhulp en onderwijs meer op elkaar af te stemmen
    - Youth goals (maatschappelijke diensttijd) is succesvol. Neveneffect is verbinding en vrijwilligerswerk.
    - Investeren vanuit scholen (voorbeeld nationaal programma Roosendaal). Scholen zijn ook vindplaats voor eenzaamheid (voorbeeld 'mammagroepen').
    - Positieve gezondheid staat veel te geïsoleerd bij het thema ontwikkelen, beter bij de leidende principes. Voeg ook ontwikkelingen als GALA/ IZA toe
    - Gesproken is over drankmismisbruik en drugsmisbruik, waar men vindt dat het gaat over voorlichting en drank- en drugs gebruik.

Zorg en Welzijn (3)

Toegang

Wat moet er geboden worden in de toegang?

- Laagdrempelig, zichtbaar, begrijpelijk, vindbaar.
- Weten met welke vragen inwoners terecht kunnen komen.
- Je moet als inwoner weten dat je een vraag kunt stellen.
- Je moet er terecht kunnen met iedere vraag.
- Neutraal logo, 1 herkenbaar telefoonnummer en herhalen.
- Neutrale plaatsen in de wijken.
- Werken met ervaringsdeskundigen.
- En zeker weten dat je de vraag kunt doorzetten (duurzame inzet).

Verdere opmerkingen over de toegang n.a.v. de vraag:

- Voorwaarde is netwerken. Netwerken centraal zetten voor de versteviging van het voorliggend veld. Professionals moeten elkaar kennen in netwerken.
- De vraag van de inwoner staat centraal. Niet per se de geijkte vraag, maar álle vragen.
- Sociale kaart hebben, kennen en bijhouden.
- Werken met 1 systeem. De mensen die actief zijn in de wijk en het VV vormen zelf de toegang.
- Hoe krijg je mensen in beweging? Neem een voorbeeld aan buddylink, waarbij de kansbiedende Buddys worden opgeleid.

Wie moeten betrokken zijn bij de vorming van de toegang? Wie zitten er in de toegang?

- Inzetten op de potentie in de samenleving, mensen en bedrijven samenbrengen.
- Inzetten en investeren op de krachten in de samenleving.

Waar en hoe moet de toegang te vinden zijn? Welke vindplaatsen?

- Mensen komen ook in de winkel. Zoals koffietafels in supermarkten. Of kringloopwinkels.
- Neutraliteit zodat mede inwoners niet direct zien waar men voor komt (i.v.m. (dat men niet ziet waar ze voor komen, of met een beperking).
- In elke wijk.
- Het is bij inwoners bekend waar men terecht kan.

Samenwerking

Welke rol(len) ziet u voor de gemeente in het sociaal domein? (gemeente als regisseur).

- Als je het hebt over positieve gezondheid dan is de rol voor de gemeente meer als vragensteller.
- Met gemeente als regisseur stuur je te veel. Verantwoordelijkheid is aan het veld. Geef als gemeente een opdracht, dus het is meer 'gemeente als opdrachtgever en facilitator'.
- Faciliteren van samenredzaamheid.

Sport en bewegen (1)

Algemeen

Terugkoppeling dat de aanwezige stakeholders zoeken naar de mate van abstractie en uitvoering. Missen soms concrete zaken die in ronde 1 zijn besproken. Aangegeven dat dit terugkomt in de uitvoeringsnota en dat wij eveneens worstelen met de mate van abstractie/ concreetheid.

- Hoog over/ containerbegrippen in de 75% versie
- Verhouding uitvoering en visie

Iedereen kan meedoen

Belangrijk dat sport en bewegen voor iedereen toegankelijk en bereikbaar is. Zowel in fysieke zin als in betaalbaarheid.

Toekomstbestendige sportverenigingen

De verenigingen staan onder druk door onder meer:

- Het tekort aan vrijwilligers. Problemen m.b.t. tot vrijwilligers worden niet bij alle verenigingen ervaren. Dit kan liggen aan het soort sport die beoefend wordt, de cultuur en de organisatie. Belangrijk om verenigingen te stimuleren vrijwilligersbeleid te schrijven.
- Men consumeert sport. Dit in samenhang met de individualisering zorgt voor een lagere betrokkenheid van leden en ouders/ verzorgers bij de organisatie van verenigingen.
- Het betreft niet alleen de buitensportverenigingen die vrijwilligersproblemen ervaren. Voorbeeld Judo en volleybal
- Concurrentie in vrijetijdsbesteding. Sporten van de kids wordt gecombineerd met het doen van de huishoudelijke klussen/ boodschappen. Hierdoor ontstaat ruimte voor andere activiteiten in de weekenden of doordeweekse avonden.
- Gemeente kan regie voeren op de samenwerking tussen verenigingen om problemen in de organisatie mogelijk te voorkomen.
- Verzakelijken verenigingen. Door gemeente richting verenigingen. Zij kunnen zelfredzamer zijn v.w.b. onderhoud accommodaties. De verenigingen zelf kunnen zakelijker/ strakkere houding aannemen t.a.v. de leden. Het is niet vanzelfsprekend dat dat de betaling van contributie volstaat om een jaar te sporten. Vrijwilligerstaken mogen opgelegd worden aan leden.
- Samenwerking tussen verenigingen moet gestimuleerd worden. Zo kan schaalvoordeel gecreëerd worden maar ook een toekomstbestendiger sportaanbod. Multisport/ omnisport biedt mogelijk uitkomst voor de toekomst.
- Men is minder bereid zich voor langere tijd te committeren aan 1 aanbieder en wil flexibeler sporten. Tijd en plaats ongebonden.

Kwalitatieve en duurzame beweeg- en sportplekken

Multifunctionele inzetbaarheid van inzetbaarheid vergroot de mogelijkheden van verenigingen om inkomsten te genereren en de accommodatie te ‘bezetten’. Duurzame accommodaties zorgen voor minder milieubelasting en lagere kosten voor verenigingen. Belangrijk bij een toenemende financiële druk en het betaalbaar houden van sport.

Stimuleren van sporten en bewegen kan door realisatie van beweegvriendelijke openbare ruimte. Plekken in wijken die uitnodigen tot sporten bewegen en spelen maar ook tot ontmoeten. Dit bevordert o.a. de sociale controle en daarmee de leefbaarheid in wijken.

Sport en bewegen (1)

We zien bewegen en sport als anker voor gezonde leefstijl

- Verbinding met onderwijs mag nadrukkelijker terugkomen --> op scholen bereik je vrijwel alle kinderen en hun ouders. Hier ligt de basis voor een leven lang bewegen en een gezonde(re) leefstijl. Informeren en bewustwording creëren bij ouders over voeding en sport is cruciaal.
- Wettelijke taak onderwijs
- Verbinding met gezondheidszorg

Stakeholders zien een rol voor sport en bewegen weggelegd rondom de pijler Veilige Stad. Laagdrempelig bewegen, spelen en sport kan bijdragen aan de sociale controle en het gevoel van veiligheid in de wijken.

Onderwijs – Tafel 1 (1)

MEEDOEN

Inclusieve en passende scholen en kinderopvang

- Inclusief heeft ook te maken met gelijke kansen, ook voor kinderen uit lagere sociale klassen. Onderwijskansen moeten in de Pijlervisie meer naar voren komen.
- In de pijlervisie staat: ''We zorgen voor inclusieve en passende scholen''. Aanwezigen eensgezind dat dit moet worden veranderd in : ''inclusiever'' of ''zo inclusief mogelijk''. Want lastig om het 100% te realiseren.

Toegankelijkheid voor mensen met lichamelijke beperking

- Het streven naar inclusieve en passende scholen en kinderopvang omvat niet alleen fysieke toegankelijkheid (bijvoorbeeld door liften), maar ook financiële en sociale toegankelijkheid.
- Toegankelijkheid moet niet beperkt blijven tot lichamelijke aspecten, maar zich uitstrekken tot meerdere beperkingen, zoals gedragsproblematieken. ''Het is wat smal zoals het hier staat. In de opvang en het onderwijs hebben we veel te maken met gedragsproblematieken. Wij zeggen: als het om lichamelijke uitdagingen gaan is het niet zo ingewikkeld. Een liftje heb je zo geplaatst.

We zien uitdagingen in: ontvankelijk zijn voor kinderen met complexe problematieken die verder gaan dan lichamelijke problematiek.''

- Toegankelijkheid gaat ook over jezelf ergens welkom voelen. Hier hebben we allemaal een actieve rol in.
- Positieve formulering: kijk naar mogelijkheden in plaats van naar beperkingen.
- Benadruk het belang van competenties en vaardigheden, niet alleen op het behalen van een diploma.

Thuis nabij onderwijs

- Belang van thuis nabij onderwijs wordt erkend: alleen naar school kunnen fietsen en af kunnen spreken.
- Vraagt maatwerk ook op 'normaal onderwijs', om kinderen met behoefte speciaal onderwijs daarnaar toe te kunnen laten gaan.
- Ook belangrijk voor vrijetijdsbesteding nabij huis in eigen wijk, zoals BSO.

Aanpak laaggeletterdheid

- Wordt nu ingezet op vroegtijdige interventie. Zoals lezen op recept en leeshoeken op het consultatiebureau en peuterspeelzaal om vroegtijdig de taalontwikkeling te stimuleren.
- In het voortgezet onderwijs is het lastiger om taalontwikkeling te bevorderen. Leerlingen lezen wat ze moeten lezen, niet wat ze willen lezen. Hierdoor vinden zij lezen minder interessant en wordt hun nieuwsgierigheid beperkt.
- Gemeenten hebben beperkte/geen invloed hierin op het voortgezet onderwijs, waardoor samenwerking en creatieve oplossingen nodig zijn.
- Er wordt gepleit voor betere samenwerking tussen netwerkpartners, met name bij doorverwijzingen.
- Het belang van landelijke subsidies en de rol van leesconsulenten op middelbare scholen worden benadrukt.
- Het koppelen van leerlingen die sterk zijn in taal aan diegenen die dat minder zijn, wordt gezien als een effectieve manier om de ontwikkeling te versnellen.
- Mogelijkheid: cursus taalvaardigheid voor ouders na schooltijd.
- De gemeente heeft een cruciale rol in het preventief aanpakken van laaggeletterdheid, vooral bij jonge kinderen. Waarbij bewustheid van thuisomgeving belangrijk is.

Onderwijs – Tafel 1 (2)

ONTWIKKELEN

- Een schooldag van 9 tot 6 wordt besproken: kansrijk, maar kostbaar.
- Geopperd om voor en vroegschoolse educatie ook toe te voegen aan meedoen.

Meer aandacht voor jeugdzorg in de leeftijd 0-4 jaar

- Er valt veel te winnen bij deze leeftijdsgroep, vaak zijn we al te laat.
- Er is behoefte aan een geïntegreerde aanpak voor kinderen van 0-4 jaar.
- Het benadrukken van het verschil tussen kind gerelateerde en ouder gerelateerde problemen en de noodzaak van veelzijdige ondersteuning.

Afstemming

- Een betere samenwerking, communicatie, taakverdeling en afstemming tussen netwerkpartners, zoals jeugdzorg en onderwijs, is nodig. Vertrouwen in elkaars expertise is nodig.
- Het belang van een vroegtijdige doorverwijzing en een geïntegreerd zorgaanbod voor kinderen wordt benadrukt.
- Uitdagingen met financiering en het belang van het bundelen van middelen om effectief te zijn.

- De noodzaak van snel schakelen bij het bieden van zorg aan kinderen met complexe problematiek.
- Uitdagingen met doorverwijzing en wachtlijsten, met specifieke aandacht voor de behoeften van kinderen met intensievere zorgvragen.
- De rol van het BSO voor leerlingen met een relatief kleine zorgvraag, om jeugdzorg te voorkomen.

Voortzetting steunpunt Brabantse Wal

- Een zorgpunt inrichten als buffer voor lange wachtrijen.

Onderwijs – Tafel 1 (3)

GEZOND LEVEN MAKKELIJK MAKEN

Aandacht voor fysieke en mentale gezondheid op scholen
- De school heeft een signaalfunctie bij mentale gezondheid van leerlingen.
- Er is een groeiend ziekteverzuim op scholen, zowel fysiek als mentaal na de coronaperiode.
- Er is een verschil in mentaliteit bij ouders en studenten met betrekking tot ziekmeldingen.
- Er is een hoge prestatiedruk op school en behoefte aan aandacht voor de mentale gezondheid.
- Er is behoefte aan samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp, vooral voor de mentale gezondheid van studenten.
- Heb ook aandacht voor mentale gezondheid in de digitale wereld.
- Gemeente heeft een rol in het faciliteren van sport voor jongeren.
- Niet alleen zorgen dat kinderen naar sporten gaan, maar ook dat sportverenigingen naar scholen gaan.

Voldoende sportfaciliteiten voor het onderwijs
- Een noodzaak voor meer buitenactiviteiten op school als manier om de mentale en fysieke gezondheid te bevorderen.

Alle kinderen hebben gezond ontbijt en lunch
- Scholen en ouders hebben een rol in het aanleren van gezonde eetgewoonten.

Gezonde schoolomgeving/groene schoolpleinen
- Scholen hebben een voorbeeldfunctie als het gaat om gezonde leefgewoonten.

Een rook/vape-vrije generatie
- De hele omgeving rondom scholen moet betrokken worden om roken te ontmoedigen (om het negatieve voorbeeld te voorkomen). Dit opnemen in gemeentelijke verordening helpt de scholen om leerlingen en medewerkers in de omgeving rondom de school hierop aan te spreken.
- De school zelf heeft ook een rol in het ontmoedigen van roken.
- Het verminderen van rookruimtes zijn nodig om gedragsverandering te bevorderen.

Veiligheid
- Preventie is noodzakelijk als het gaat om criminaliteit bij jongeren. Hier moet de focus op komen, en niet op curatief beleid.
- Jongeren kunnen meer betrokken worden bij(veiligheids)vraagstukken. Het is belangrijk om deze generatie serieus te nemen en hun betrokkenheid te benadrukken. Zij weten wat er speelt.
- Voor het verbeteren van buurten zijn een sociale aanpak en ruimtelijke ordening essentiële aspecten. Er moet meer aandacht komen voor buurt- en wijkcentra. Ook rol wijkagent belangrijk.

Kinderen zijn weerbaar
- De gemeente heeft een rol in een weerbaarheidsaanpak voor leerlingen. Hoe ga je om met teleurstellingen?

Veilige schoolomgeving
- Jongeren kunnen een signaalfunctie hebben.
- Integratie en segregatie verdienen aandacht vanuit de gemeente.

Onderwijs – Tafel 2 (1)

Leidende principes

- Inzetten op preventie
    - WijZijn geeft aan ervaring opgedaan te hebben naar de mogelijkheden om jongerenwerkers in te zetten in het onderwijs. Enerzijds als het gaat om mogelijkheden m.b.t. vroeg signalering en anderzijds om op gezinsniveau verbinding te maken. Roosendaal is gestart met Nationaal Programma waar de verbinding tussen onderwijs en toegang wordt gecreëerd. De ervaringen die in Roosendaal worden gedaan, worden meegenomen naar BoZ.
    - Na corona ligt de focus op het werkwerken van excessen en incidenten oplossen, in plaats van een focus op preventie. Scholen gaan hier nu zelf in investeren, maar professionals missen.
    - Is een rol van de keten, maar ontbreekt nu. Wijkagent wordt gemist in de wijk. Gaat om: hoe creëren we nabijheid.
    - Ontbreekt voor studenten. Netwerk waar je terecht kan met problemen is belangrijk voor deze doelgroep.
- Dichtbij werken.
    - Wil iedereen, maar niet overal de capaciteit om dit te organiseren. Duurzame inzet
    - Zorg voor plannen en middelen op lange termijn, incidenteel middelen zijn op.
    - Middelen slimmer inzetten, beter prioriteren, behoefte aan lange termijn visie.
    - In BoZ hebben we heel veel wel goed geregeld. Het hoeft niet altijd met betaalde krachten en geld, er zijn genoeg andere slimme manieren om tot een goed resultaat te behalen. Oproep: pleeg geen interventie om brandje te blussen, dat werkt niet.
- Algemeen
    - De leidende principes te algemeen. De vertaling naar onderwijs ontbreekt. Er is duiding nodig.
- Kracht van het netwerk
    - Beter definiëren. Is het krachtiger om een goed netwerk te hebben of zijn de partijen in de netwerk krachtig om te kunnen handelen?
    - Is er capaciteit voor netwerken? Investeren in netwerken kost tijd.
- Meedoen/positieve gezondheid als leidend principe. Kinderen moeten kunnen meedoen in de maatschappij ook op lange termijn, ongeacht de situatie waar ze inzitten.
- Datagedreven werken
    - Niet iedereen wordt bereikt. Hoe bereiken we de ‘werkende armen’.
    - Vraag is: waar ga je op signaleren.
    - Hoe ziet het netwerk eruit, hoe kunnen we elkaar vinden.
- Goed voorbeeld als gemeente
    - Op het gebied van goed werkgeverschap richting werkgevers in de gemeente.
    - Faciliterende rol gemeente, met name bij kleinere bedrijven.
- Gemeente als regisseur
    - Pak als gemeente de juiste rol.
    - Heb vertrouwen in je partners, verbind met de jeugd, sta met mensen in contact en als beleidsadviseur in het veld.
    - Regisseer op de kracht van het netwerk.
- Gezinsaanpak als leidend principe toevoegen.
    - Zal van toegevoegde waarde zijn; ofwel voorwaardelijk. Vraagt wel kunnen schakelen en overdracht tussen disciplines en organisaties. En om na te denken over de rol van de gemeente als regisseur in dit geheel.

Onderwijs – Tafel 2 (2)

Meedoen
- Is gemeente plekken creëren voor statushouders om de taal op hun werk te leren.
- Thema wordt herkend. Er is wel behoefte aan verdieping/verrijking van dit thema.

Ontwikkelen
- Inzetten op kwaliteit. Bv. van taal- en rekenonderwijs. Hoe ga je kwaliteit waarmaken en borgen, terwijl er wordt bezuinigd. Op bv. Voorleesexpress.
- Werken met gecombineerde teams, vanuit systeemdenken. Voor de verbinding. Werkt veel preventiever. Bv. rondom voorzieningen voor kinderen met een rugzakje.
- Laaggeletterdheid
    - Meer focus op gezinsaanpak.
    - Onderwijs heeft signaalfunctie, juist voor lastig te bereiken groep ouderen die zich ervoor schaamt. Voorbeeldproject 'Thuis in Taal' uit Rotterdam, proberen ook in BoZ te laten landen. Met deze aanpak wordt op laagdrempelige manier met ouders en kind op school een praat- taal spel activiteit (wekelijks, dagelijks) georganiseerd. Kinderopvang heeft ook een signaalfunctie.
    - Kinderopvang heeft ook een signaalfunctie.
    - Vluchtelingenwerk heeft geen signaalfunctie, heeft een doorverwijsfunctie (met name richting Wijzijn). Lijnen moeten korter, je zit dan ook met wettelijke regels als de AVG.
    - Zorg voor duidelijke communicatie, ook vanuit de gemeente.

Gezond leven makkelijk
- Schoolontbijt
    - Meningen verdeeld over of de school verantwoordelijk is voor eten of dat dit een functie is voor het gezin.
    - Belangrijk om niet alleen kinderen op school eten te geven, maar vraagt om gezinsaanpak.
- Oproep om als gezinnen voor sport- en beweegfaciliteiten te zorgen voor o.a. scholen.
- Rookvrije ruimtes op school, verboden te vapen. Jongeren gaan in de buurt vapen/roken met als gevolg klachten van de buren. Gemeente doet niets. In Tholen wordt bekeurd, moeten we dat doen?
- Intentie is goed, maar hoe gaan we gezond leven makkelijk realiseren? Moet er bijvoorbeeld gezamenlijk beleid worden ontwikkeld?
- Belangrijk om een gezamenlijke verantwoordelijkheid te voelen, niet alleen de gemeente hiervoor verantwoordelijk stellen.
- Aanpak voor gezin als geheel wordt gemist.

Veilige stad
- Sluit aan bij gezinnen, scholen en veilige schoolomgeving.

Meer aandacht voor
- Duurzame trajecten
- Stevig netwerk
- Gezinsaanpak
- Positieve gezondheid
- We kennen allemaal de financiële situatie van de gemeente. Als dat realiteit is, wees dan liever realistischer (smart) in wat je wilt als gemeente.

Onderwijs – Tafel 2 (3)

Samenwerken

Gemeente als strategisch partner

- Gemeente wisselt van rol. Ene keer opdrachtgever, andere keer andere rol als facilitator, coördinator, strategisch partner.

Duurzaam samenwerken

- Duurzaam samenwerken is niet meer kortdurende projecten maar meer op langere termijnaanpak met elkaar aan gaan. Merkt dat met het ontwikkelen van de pijlervisies samen met de gemeente een mooie start gemaakt aan een duurzame samenwerking. In de volgende fase de duurzame samenwerking meten en doorpakken.

Beter inzetten netwerk

- Nadenken over een sociale kaart voor werkgevers en professionals? Waar werkgevers terecht kunnen als ze problematiek vermoeden?
- Werken vanuit sterke lokale teams. Die zijn nodig om de sociale basis goed neer te zetten: inlooppunten in wijken en opbouwwerkers in je wijk, die verbinding staan met de school.
- In BoZ zeggen we preventie, maar missen capaciteit en middelen. Kern is het gaat niet alleen om netwerken op dit niveau maar ook netwerken in de wijken, korte lijntjes op de plek waar het toe doet.
- Sociale cohesie in de wijk.

Delen informatie/ data binnen het netwerk bevorderen

- Lastig om tussen verschillende organisaties informatie te delen.
- Investeren in je informele netwerk om informatie te delen.
- Intern privacy training om op informele wijze contacten leggen met scholen en wijkagent. Als doorpakken nodig is, via het convenant dat al ligt. Ziet geen belemmering om info te delen binnen netwerk. Je moet wel aan een stevig netwerk bouwen.
- Gebeurt nog niet genoeg.

Veiligheid

- Enkele stakeholders zien eigen input terugkomen.
- Enkele stakeholders hebben geen aanvullende punten.

Twee stakeholders geven aan:

- Deze 75% versie is al een goed pakket waarmee de gemeente Bergen op Zoom een agenda voor een sociale en veilige toekomst kan bouwen. De zichtbare integraliteit van onderwerpen en thema's is daarbij goed te zien. Die integraliteit is tegelijkertijd ook de uitdaging om merkbaar en samen aan resultaten te werken. De visie, leidende principes en ontwikkelingen sluiten aan op de visie van een van de stakeholders.
- De visie kent een goede en logische opbouw en wij herkennen en onderschrijven de 5 leidende principes.
    - Met name door samen met inwoners en partners te investeren in 'de kracht van het netwerk' zijn hier de nodige verbeteringen haalbaar. Genoemd voorbeeld 'Huis van de wijk' is een mooi initiatief dat ook voor stakeholder mogelijk kansen biedt om samen met gemeente en partners goed in contact te blijven met inwoners
    - Ook het genoemde 'Meedoen' is voor stakeholder een belangrijk onderwerp. 'Doevermogen' in allerlei vormen, zowel individueel als samen met anderen, zowel mentaal als fysiek, is ook voor stakeholder belangrijk om de samenleving gezond en veilig te houden.
- Suggestie: fysieke leefomgeving als onderdeel in de visie.
    - In deze visie zou meer aandacht mogen worden geschonken voor de relatie tussen de fysieke leefomgeving en de thema's in deze visie. Onze ervaring is dat veel sociale uitdagingen en problemen een basis kennen in problemen in de inrichting van een stad (in dorpen speelt dit veel minder). De verdergaande verdichting van steden, steeds minder groen en ruimte per inwoner in de stad, steeds meer kinderen die opgroeien in appartementen in plaats van huizen en minder 'scharrelruimte' voor kinderen zijn zo maar enkele aspecten die tot problemen in de adolescentie of als volwassenen kunnen zorgen.
    - Daarbij dient uiteraard de reeds bestaande aandacht voor externe veiligheid van inrichtingen of infrastructuur met gevaarlijke stoffen overeind te blijven. Ook bij de nog lange tijd durende energietransitie is continu aandacht nodig voor de (sociale) veiligheidsrisico's die dit met zich meebrengt in de openbare ruimte, woningen en andere gebouwen in de stad. De nieuwe energievoorzieningen leiden naar verwachting tot grotere kwetsbaarheid van woningen, gebouwen en daarmee de hele samenleving.
    - Op pag. 14 is hier nu enige aandacht voor. Het zou goed zijn als de gemeente Bergen op Zoom stakeholder structureel uitnodigt bij de strategische overleggen over stedelijke ontwikkelingen vanuit de Omgevingsvisie.
- Dit versterkt tevens het leidende principe 'Kracht van het netwerk'. Neem in de visie op dat Bergen op Zoom zich ook inspant om de twee netwerken van professionals en inwoners actief met elkaar te verbinden. In beide netwerken is nog veel ontwikkeling nodig om te komen tot een écht sociale, gezonde en veilige samenleving waarin initiatieven als 'Hartslag Nu' (AED-alert), Buurtpreventie – mogelijk door te ontwikkelen tot een soort Buurt Hulpverlening – en wijkambassadeurs 'Veilig en gezond leven' zorgen voor sterke sociale banden in de wijken en dorpen.

BUREAU stroom

Bijlage 2

Resultaten participatie inwoners Bergen op Zoom Pijlervisie Sociaal en Veilig

Inleiding

In participatieronde 2 voor de Pijlervisie Sociaal en Veilig kregen de inwoners van Bergen op Zoom de kans om te horen over de 75% Pijlervisie Sociaal en Veilig en om toetsend mee te denken. Het meedenken gebeurde via verschillende participatieactiviteiten. In de volgende alinea wordt dit kort toegelicht. De rest van het document bevat de resultaten van alle inwoners-brede participatieactiviteiten.

De participatieactiviteiten

Als basis voor de participatie zijn samen met de beleidsadviseurs thema gerelateerde vragen bedacht. Deze vragen zijn op de volgende manier gebruikt:

1. Een (online) vragenlijst waar inwoners de vragen over alle thema's beantwoordden.
2. Met één-druk-op-de-knop participatie, waarbij inwoners op straat laagdrempelig participeerden één of enkele stelling(en) beantwoordden over de onderwerpen die voor hen belangrijk waren.

Ook werden er tijdens de straatparticipatie gesprekken gevoerd met inwoners over o.a. de thema's van de Pijlervisie Sociaal en Veilig.

Tot slot zitten ook de resultaten van de participatie met intermediairs opgenomen.

NB. De vragenlijst bestond uit stellingen. De resultaten van de vragenlijst hebben context nodig om geïnterpreteerd te worden. Gespreksresultaten van de straatparticipatie geven in sommige gevallen deze context. Andere resultaten van de vragenlijst bieden aanknopingspunten om verder over in gesprek te gaan.

Veiligheid

Ervaringen

- De fijne leefomgeving voor kleine kinderen wordt gewaardeerd.
- De herinrichting van de wijk (Oost) wordt ondersteund, met de suggestie om op de ingeslagen weg verder te gaan.
- Buurtpreventie
- Eigen veiligheid

Verbeterpunten/suggesties – algemene veiligheid

- Er is een algemene wens dat de stad veiliger wordt. (6x)
  - Bij het Zonneplein is veel overlast van bedelende dak- en thuislozen.
  - Er is overlast door drugsgebruik en drugsdealers op straat. (4x)
- Betere handhaving is nodig om overlast te verminderen. (4x)
  - Specifiek wordt Gageldonk-West en Noordgeest genoemd.
- De perceptie van veiligheid varieert tussen Halsteren, waar mensen een gevoel van veiligheid ervaren, en Bergen op Zoom (Oost), waar een gevoel van onveiligheid heerst.
- Er zijn zorgen over veiligheidskwesties en sociale problemen in de Heiningenflat, waaronder mogelijke overlast en onveiligheid.
- Het gesloten wijkhuis wordt genoemd als een veiligheidszorg, hoewel het Leger des Heils een deel van de rol heeft overgenomen.
- Er wordt opgemerkt dat er te weinig winkels zijn en dat veel winkels sluiten, wat kan leiden tot meer overlast in de wijk.
- Een bewoner maakt zich zorgen over de stabiliteit van de wal bij Goudbaard.
- Er is weinig te doen voor de jeugd, waardoor ze gaan hangen.
- Wijkagent
- Te weinig politie op straat

Verbeterpunten/suggesties – verkeersveiligheid

- Verkeersveiligheid is een aandachtspunt voor de Dorpsstraat. (2x)
- De drukte op de Halsterseweg, met name door de aanwezigheid van grote winkelketens zoals Intratuin, kan de verkeersveiligheid in het gebied beïnvloeden. (2x)
- BTT en Mepavex breiden flink uit. Verkeersdruk in de gemeente neemt fors toe door deze logistieke partijen.
- Bezorgdheid over scooters in het winkelgebied. (2x)
- Onveiligheid verkeer - algemeen

Ik heb een rol in het veilig houden van mijn buurt

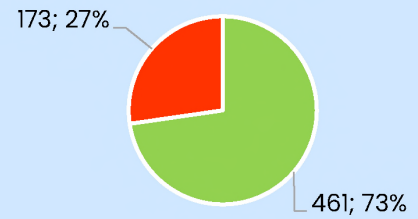

Ik weet bij wie ik overlast in mijn buurt moet melden.

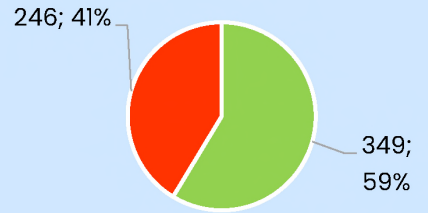

Ik weet hoe ik overlast in mijn buurt moet melden.

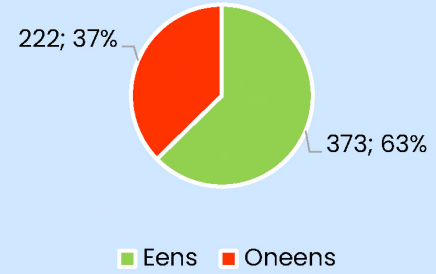

Gezondheid, welzijn, zorg en inkomen

Verbeterpunten/suggesties

- Er is vraag naar meer aandacht voor het sociaal domein, met specifieke vermelding van de rol van wijkcentra in dit verband. (2x)
- De behoefte aan geschikte huisvesting voor ouderen wordt benadrukt.
- Zorgen over de beschikbaarheid en nabijheid van zorgvoorzieningen en hopen dat deze voldoende en dichtbij blijven.
- Er zijn zorgen over eenzaamheid onder de inwoners van de stad.
- Het initiatief voor een Vrijwilligersacademie wordt positief ontvangen als een goed middel om vrijwilligerswerk te bevorderen.
- Het waarborgen van sociale veiligheid in de stad wordt als belangrijk beschouwd.
- Iemand weet niet hoe hij/zij bij VraagWijzer kan komen, wat aangeeft dat de toegang tot dit soort diensten te hoogdrempelig kan zijn.
- Het ontbreken van een wijkhuis en een kopieerapparaat wordt als een gemis ervaren.
- Er is vraag naar huisvesting voor ouderen in kleine gemeenschappen met gezamenlijke ruimtes voor activiteiten en maaltijden, en een oproep voor meer bouwmogelijkheden om aan deze behoefte te voldoen.
- Er is behoefte aan ondersteuning voor mantelzorgers om hun zorgtaken te verlichten.
- Er wordt geconstateerd dat de verantwoordelijkheid die op vrijwilligers rust bij zorginstellingen te groot is en mogelijk herzien moet worden.
- Er zijn zorgen geuit voor kwetsbaren in de samenleving vanwege bezuinigingen. Door bezuinigingen zijn er tevens hoge maatschappelijke kosten.
- Er is een oproep om wijken actiever te versterken en de cohesie tussen bewoners te ondersteunen.
- De gezondheidszorg wordt genoemd als een gebied waar meer aandacht moet worden besteed aan veiligheid, met de observatie dat niemand bereid lijkt om dit probleem aan te pakken.
- Als ik hulp nodig heb, dan weet ik waar ik moet zijn.
  - Niet toegankelijk voor ouderen, deels, financieel.
- Verantwoordelijk voor mijn eigen gezondheid.
  - Meer info verstrekken, mensen weten het niet.
  - Wel hulp bij.
- Ik vind het belangrijk dat mensen elkaar helpen.
  - Zorg dat OV toegankelijke blijft; Wittehort belangrijk voor sociaal contact; soepeler met je hulpmiddelen.

Als ik hulp nodig heb, dan weet ik waar ik moet zijn.

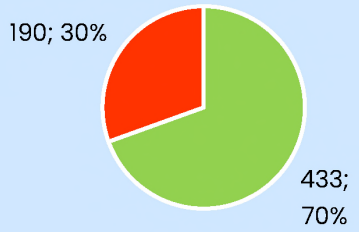

Ik ben zelf verantwoordelijk voor mijn eigen gezondheid.

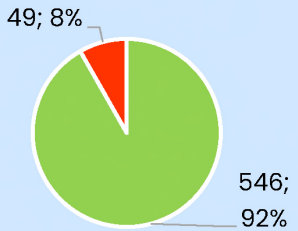

Ik vind het belangrijk dat mensen elkaar helpen.

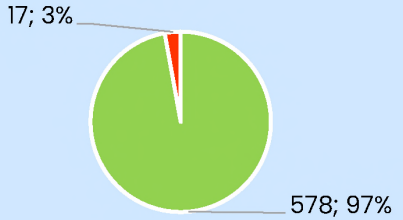

Cultuur

Ervaringen

- Er is bezorgdheid geuit over bezuinigingen in het algemeen, en bij het Markiezenhof, wat kan wijzen op zorgen over de toegang tot culturele voorzieningen.
- Het culturele aanbod in Bergen op Zoom is duur.

Verbeterpunten/suggesties

- Er wordt benadrukt dat er weinig bekendheid is over het culturele aanbod in Bergen op Zoom, waardoor er behoefte is aan meer promotie om mensen bewust te maken van de beschikbare culturele mogelijkheden. (2x)
- Benut het Vogelenzangplein voor evenementen.
- Beleid en financiële ondersteuning:
    - Hoewel er een diversiteit aan culturele activiteiten en initiatieven in de stad is, worden problemen ervaren met de financiering ervan. Er is een noodzaak om zorgvuldige keuzes te maken bij het toekennen van subsidies om de cultuursector te ondersteunen en te behouden. (2x)
      Het belang van betaalbare cultuur- en sportmogelijkheden wordt benadrukt.
    - Hoewel cultuur wordt gewaardeerd, wordt opgemerkt dat er mogelijk een disbalans is ntstaan tussen de beschikbare cultuurvoorzieningen en andere recreatieve activiteiten in de stad, wat aandacht behoeft.
- Er is een roep om laagdrempelige culturele activiteiten voor jonge kinderen, met nadruk op gratis evenementen en educatieve programma's zoals muzieklessen.
- De cultuur in de stad wordt als prachtig ervaren en voldoende beschouwd, maar er wordt gesuggereerd dat culturele panden een andere invulling kunnen krijgen.
- Bewoner erkent dat er al vernieuwende culturele activiteiten en evenementen plaatsvinden in de stad, maar benadrukt het belang van het blijven stimuleren en ondersteunen van dergelijke initiatieven.
- Historische gebouwen moeten gebruikt worden, zodat ze niet verpauperen.
- Ik ben tevreden met de variatie (keuze) in het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.
    - Mogen we trots op zijn; Neutraal; meer Christendom; Geen evenementen; Te veel dingen achter elkaar; Zou gratis moeten zijn; Meer jeugd; Bioscoop naar Antwerpen.
- Ik maak makkelijk gebruik van het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.
    - Wel veel online; Vaak te laat pas op de hoogte;
    - Oneens. Het moet steeds meer op digitale wijze (QR en dergelijke). Kaartje kopen is nu lastig; Er is voor mij weinig te doen = leeftijd, 66+;
    - Anders. Niet ’s avonds; Kleinschalig, beeldentuin; Niet rolstoeltoegankelijk.

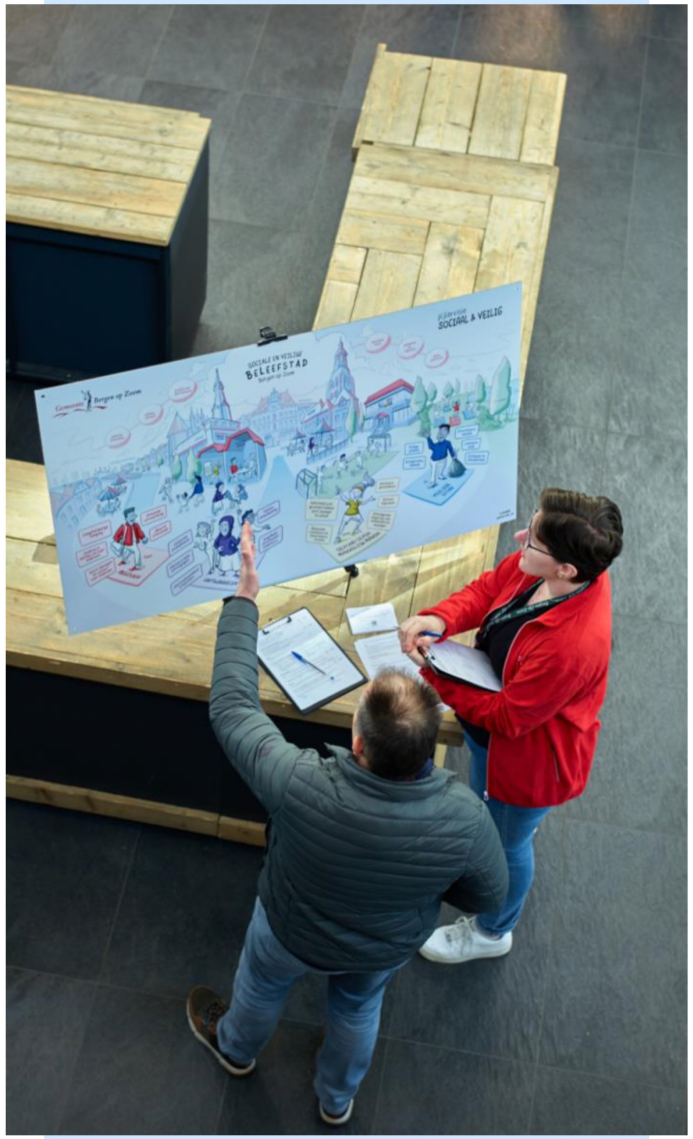

Cultuur

Ik maak makkelijk gebruik van het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.

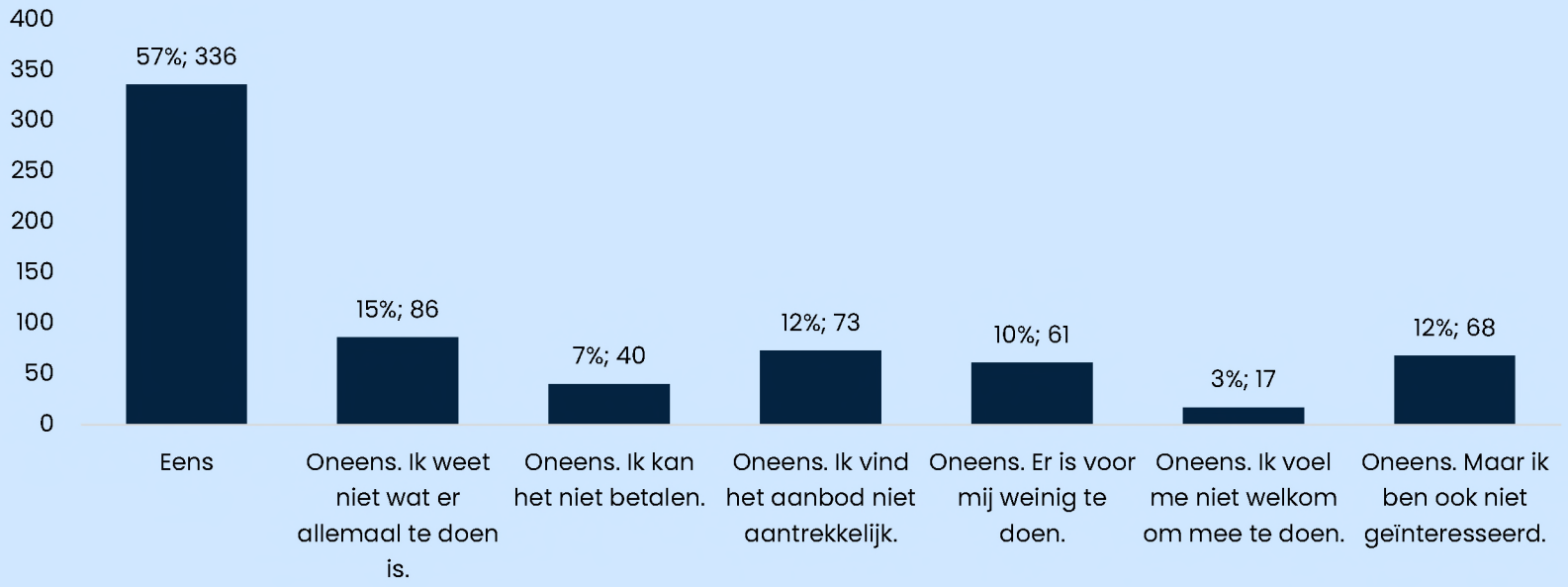

Ik ben tevreden met de variatie (keuze) in het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.

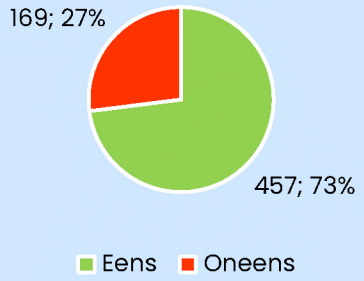

Sport en bewegen (1)

Ervaringen

- Men mist speelgelegenheden (in de binnenstad). (3x) Deze stimuleren ontmoetingen en het bij elkaar brengen van mensen.
- Er is kritiek op de hoeveelheid regelgeving waarmee verenigingen te maken hebben, wat het aantal initiatieven kan belemmeren en leiden tot leegloop van verenigingen.

Verbeterpunten/suggesties

- Sportfaciliteiten en -mogelijkheden:
  - Vraag naar fitness- en sportschoolfaciliteiten specifiek gericht op jongeren.
  - Meer mogelijkheden voor sport en beweging in Bergen op Zoom.
  - Het belang van meer faciliteiten voor sportverenigingen in Bergen op Zoom, vergelijkbaar met wat beschikbaar is bij Salus in Tholen.
  - Er is vraag naar laagdrempelige sportfaciliteiten in Oost Bergen op Zoom. De drempel om lid te worden van een sportschool wordt als te hoog ervaren. Bewoners willen graag gemakkelijk toegang hebben tot sportmogelijkheden in hun buurt.
  - Er is een vraag naar een breder aanbod van sportevenementen in de stad.
- Investeringen in sport kunnen een financiële impuls gebruiken om de faciliteiten te verbeteren.
- Er zijn genoeg speeltuinen, maar het is nodig dat deze goed onderhouden worden.
- Er is vraag naar minder prestatiegerichte en meer toegankelijke sportevenementen, zoals open dagen bij sportverenigingen, om de participatie te vergroten.
- Er wordt gepleit voor het herintroduceren van schoolzwemmen vanwege de voordelen voor veiligheid en gezondheid.
- Een bewoner uit de wens voor meer groene ruimtes en buiten sportfaciliteiten in de stad.
- De gemeente moet een gezond leven bij inwoners aanmoedigen en hen daarbij helpen.
  - Maar ook eigen verantwoordelijkheid; niet dwingen; oppeppen; meer sportparken; geen taak.
- Er zijn in Bergen op Zoom genoeg manieren voor mij om te sporten of bewegen.
  - Gebruik locaties, behoud ze; Hopelijk blijft er voldoende; Meer openbare sportplekken.
- De gemeente moet nieuwe/andere manieren van bewegen in de buitenlucht mogelijk maken.
  - Laagdrempelig qua financiën; Verbeteren sportparken Halsteren; Laagdrempelig; Voetbalveld niet voor alle leeftijden; In binnenstad/stad

Sport en bewegen (2)

De gemeente moet nieuwe/andere manieren van bewegen in de buitenlucht mogelijk maken.

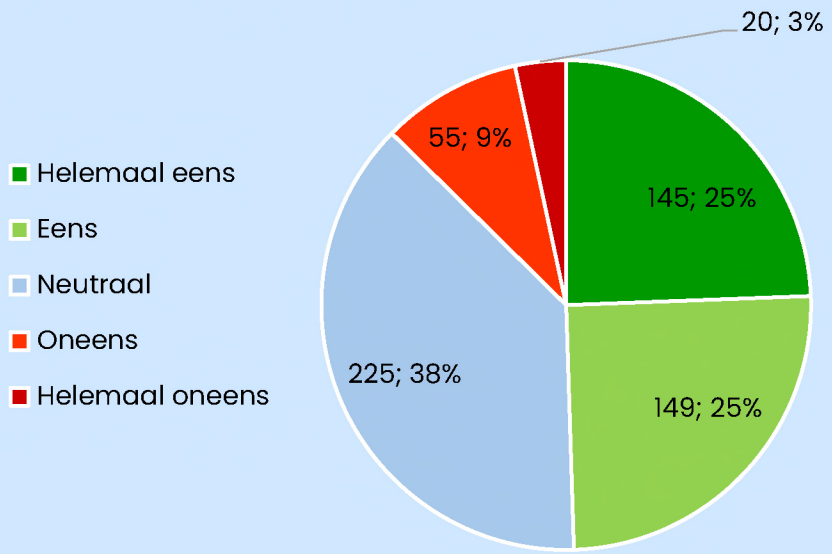

De gemeente moet een gezond leven bij onze inwoners aanmoedigen en hen daarbij helpen.

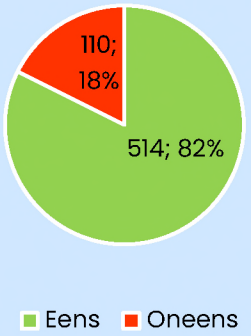

Er zijn in Bergen op Zoom genoeg manieren voor mij om te sporten of te bewegen.

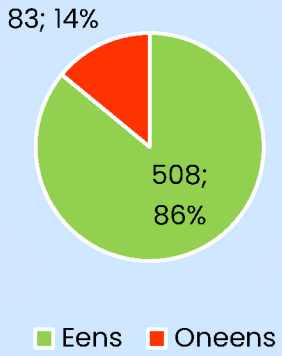

Onderwijs (2)

Ervaringen

- Er worden zorgen geuit over mogelijke bezuinigingen in het onderwijs.
- Scholieren moeten niet in BoZ blijven om door te leren en te werken. Ze moeten juist ervaringen opdoen elders. Dan komen ze terug met ervaring.
- Een bewoner benadrukt het belang van wonen dichtbij school, omdat het handig is wanneer een kind af wil spreken na schooltijd.

Verbeterpunten/suggesties

- Er is een verzoek om het aanbod van kaderonderwijs uit te breiden, vanwege de beperkte beschikbaarheid en de grote afstand tot bestaande scholen. Mensen willen advies voor het VMBO T-niveau, gezien de afstand tot passende scholen.
- Er moet een VMBO-school komen in de kern van Bergen op Zoom.
- Het wervingsbeleid van de voortgezet onderwijs scholen tijdens lestijd moet worden herzien, wellicht door het organiseren van speciale activiteiten.
- Er wordt gepleit voor een warme overdracht van leerlingen van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs om een soepele overgang te waarborgen.
- Er is vraag naar onderwijs in het Nederlands voor oudere mensen die niet uit Nederland komen.
- Er wordt gepleit voor het betrekken van jongeren bij vrijwilligerswerk en maatschappelijke initiatieven via scholen.
- Ouders moeten worden aangemoedigd om hun kinderen in te schrijven op een school dichtbij huis.
    - Kwaliteit onderwijs; afhalen kinderen speciaal school afstemmen; fietsafstand en zelfstandig; VMBO in BoZ, kader-mavo overgang; warme overdracht PO-VO; Geen regel, keuze voor het kind het beste.
- Moet de school of de gemeente hier wat aan doen?
    - Ook ouders, gezinnen die het krap hebben, alleen gemeente (2x), de kortste weg, ouders mits zij het kunnen betalen; samen; zelf laten kiezen; ouderplicht; ja maar voor alle kinderen.
- Wie moet ervoor zorgen dat kinderen leren hoe ze op een gezonde manier met sociale media omgaan?
    - Ouders én school
    - Ouders moeten de ontwikkeling daarin bijhouden.

Ouders moeten worden aangemoedigd om hun kinderen in te schrijven op een school dichtbij huis.

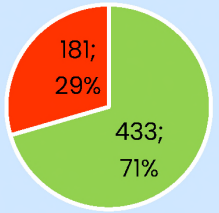

Er zijn steeds meer kinderen die op school komen zonder te ontbijten of van thuis geen eten mee krijgen om te lunchen. Bijvoorbeeld omdat er thuis geen geld is voor ontbijt of lunch. Dat heeft een groot effect op hoe goed ze kunnen leren en concentreren. En daarmee ook op hun kansen in het onderwijs. Dit kan worden opgelost door kinderen een schoolontbijt of schoollunch te geven.

Moet de school of de gemeente hier wat aan doen?

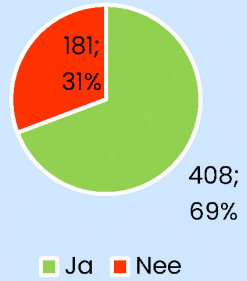

Onderwijs (2)

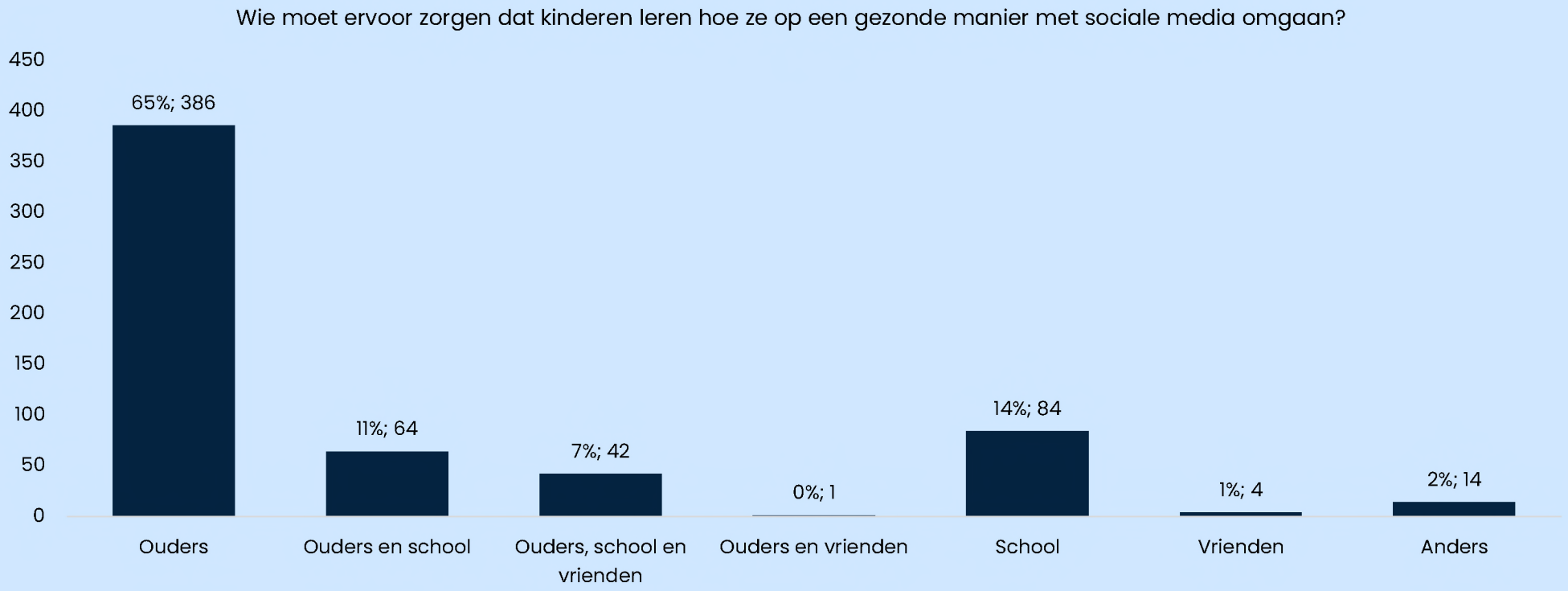
Wie moet ervoor zorgen dat kinderen leren hoe ze op een gezonde manier met sociale media omgaan?
450
400
350
300
250
200
150
100
50
0
65%; 386
11%; 64
7%; 42
0%; 1
14%; 84
1%; 4
2%; 14
Ouders
Ouders en school
Ouders, school en vrienden
Ouders en vrienden
School
Vrienden
Anders

Overig

Parkeren

- Het parkeerbeleid in de binnenstad wordt genoemd als een aandachtspunt. (2x)
- Het belang van levendigheid in de binnenstad wordt benadrukt, vergelijkbaar met steden als Goes. Er wordt gesuggereerd dat het parkeren in de binnenstad gemakkelijker moet zijn, mogelijk om de levendigheid te bevorderen.
- Er is een tekort aan parkeerplaatsen voor invaliden, wat problemen oplevert voor mensen met een beperkte mobiliteit.
- Parkeren met knipperende lichten wordt genoemd als een probleem, vooral in relatie tot ambulanceverkeer en het doen van uitgebreide boodschappen.
- Er wordt geopperd om moderne technologieën te gebruiken, zoals een app of kentekenregistratie, om de beschikbaarheid van parkeerplaatsen te verbeteren en de toegankelijkheid voor mindervaliden te vergroten. Dit voorstel is geïnspireerd door systemen die al in andere steden worden toegepast, zoals Den Bosch en Antwerpen.

Wonen

- Voeg woningen toe boven bedrijven.
- Creëer hoogbouw langs de snelweg.
- Er is een behoefte aan woningbouwprojecten voor de jeugd. Bijvoorbeeld in lege panden in het centrum.
- Er wordt weerstand geboden tegen grootschalige huisvesting van arbeidsmigranten en statushouders, uit vrees voor de vorming van nieuwe getto-wijken.
- Het belang van meer sociale huurwoningen wordt benadrukt.
- Betaalbare huisvesting is essentieel voor het behouden van leefbaarheid en cohesie in wijken zoals Gageldonk. Er moet worden geïnvesteerd in betaalbare nieuwbouw om de leefbaarheid te verbeteren.
- Er is behoefte aan meer kleine woningen voor eenpersoonshuishoudens/starters. (2x)
- Er wordt gepleit voor woningen die geschikt zijn voor alle levensfasen, om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen.
- Woningbouw gaat ten koste van natuur.
- Een bewoner uit bezorgdheid over de plannen voor bouwontwikkelingen langs de boulevard, aangezien dit het zicht op het water kan belemmeren. Hij/zij benadrukt het belang van het behouden van waterzicht als een waardevol aspect van de stad.

Overig

Afval

- Er wordt geklaagd over de frequente aanwezigheid van zwerfvuil in zowel de binnenstad als andere delen van de stad. Er wordt genoemd dat de oorzaak bij franchise ligt, die geen verantwoordelijkheid voelen. Bewoner komt met een idee voor een collectief ondernemersgroep.
- Er wordt melding gemaakt van veel vuil rondom het winkelcentrum.
- Er wordt gepleit voor meer afvalbakken in de stad om de problemen met zwerfvuil en hondenpoepafval aan te pakken. (2x)
- Hondenuitlaatplaatsen moeten beter worden uitgerust met zakjes.
- Reclame die op de gevels blijft hangen, terwijl bedrijven weg zijn, leidt tot vervuiling en aantasting van het stadsbeeld. Hierdoor vermindert de aantrekkelijkheid van de stad.
- Er wordt opgemerkt dat er rotzooi op straat ligt, waarbij specifiek wordt vermeld dat brood op garages wordt gelegd voor vogels, wat problemen veroorzaakt. Er is behoefte aan meer voorlichting over afval scheiden en het gebruik van de juiste containers, met suggesties voor informatieverspreiding via gemeentelijke kanalen, woningcorporaties en moskeeën, mogelijk met behulp van tolken.
- Er wordt geklaagd over vuil in de wijk (Oost), waarbij specifiek wordt opgemerkt dat deze wijk de vuilste van de stad is. Er wordt verwezen naar een mentaliteitsprobleem waarbij mensen zelfs huishoudelijke apparaten uit het raam van de flat gooien.
- Problemen met afvalbakken worden genoemd, waarbij wordt opgemerkt dat vogels de afvalbakken openen en er veel uit halen.
- Het Gagel winkelcentrum wordt beschreven als verpauperend, met veel afval op straat en een tekort aan capaciteit voor plastic containerafval bij de flats.
- Klachten over de Albert Heijn en een friettent die verantwoordelijk worden gehouden voor het meeste afval in de omgeving. Het probleem wordt verergerd doordat de Albert Heijn terughoudend is om afvalbakken buiten te zetten vanwege vernielingen.
- Veel zwerfafval door volle afvalbakken

Vervoer

- Er is een oproep om het openbaar vervoer toegankelijk te houden, zelfs als het ziekenhuis naar Roosendaal verhuist.
- Er is behoefte aan verbetering van het vervoer, zoals het gebruik van de bus of deeltaxi. (2x)

Overig

Gemeentelijke organisatie

- Er wordt geklaagd over de besluiteloosheid van de gemeente en het gebrek aan leiderschap in Bergen op Zoom. Het is belangrijk dat de gemeente actiever optreedt en daadkrachtiger beslissingen neemt. Er moet aandacht zijn voor zaken die direct zichtbaar zijn voor de inwoners, zoals het reinigen van de stad, het onderhouden van groenvoorzieningen en speeltuinen.
- Er heerst frustratie over de besluiteloosheid van de gemeenteraad. Er wordt geklaagd dat de raadsleden veel praten, maar niet effectief luisteren naar de inwoners.
- Bewoners uiten frustratie over de trage respons en laksheid van de gemeente bij het afhandelen van specifieke zorgvragen.

Resultaten intermediairs: Ulu Moskee

Een veilige stad en wijk	Ik heb een rol in het veilig houden van mijn buurt.	Eens	Mensen denken dat ze het algemene nummers van de politie moeten bellen. Maar weten niet van een online meldpunt, wie de eigen wijkagent is of andere instanties waar ze eventueel terecht kunnen.
	Ik weet bij wie ik overlast in mijn buurt moet melden.	Oneens	
Gezondheid, welzijn, zorg en inkomen	Als ik hulp nodig heb, dan weet ik waar ik moet zijn.	Oneens	Mensen gaan dan naar de gemeente. Van andere organisaties hebben ze weinig of geen weet.
	Ik ben zelf verantwoordelijk voor mijn eigen gezondheid.	Eens	
	Ik vind het belangrijk dat mensen elkaar helpen.	Eens	
Cultuur	Ik ben tevreden met de variatie (keuze) in het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.	Oneens	Mensen hebben weinig weet van het cultuur aanbod in onze gemeente. Maar weten hun weg te vinden in hun eigen netwerk, wat zich beperkt tot de eigen Nederlans Turkse bevolkingsgroep.
	Ik maak makkelijk gebruik van het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.	Oneens	Ik weet niet wat er allemaal te doen is. Er is voor mij te weinig te doen.
Sport en bewegen	Er zijn in Bergen op Zoom genoeg manieren voor mij om te sporten of te bewegen.		
	De gemeente moet nieuwe/andere manieren van bewegen in de buitenlucht mogelijk maken.	Neutraal	Voor de jeugd kan dit wellicht interessant zijn.
	Ouders moeten worden aangemoedigd om hun kinderen in te schrijven op een school dichtbij huis.	Oneens	
Onderwijs	Ouders moeten worden aangemoedigd om hun kinderen in te schrijven op een school dichtbij huis.	Oneens	
	De school of gemeente moet hier wat aan doen.	Eens	
	Wie moet ervoor zorgen dat kinderen leren hoe ze op een gezonde manier met sociale media omgaan?	Ouders School	

Demografische gegevens & deelname

Vragenlijst

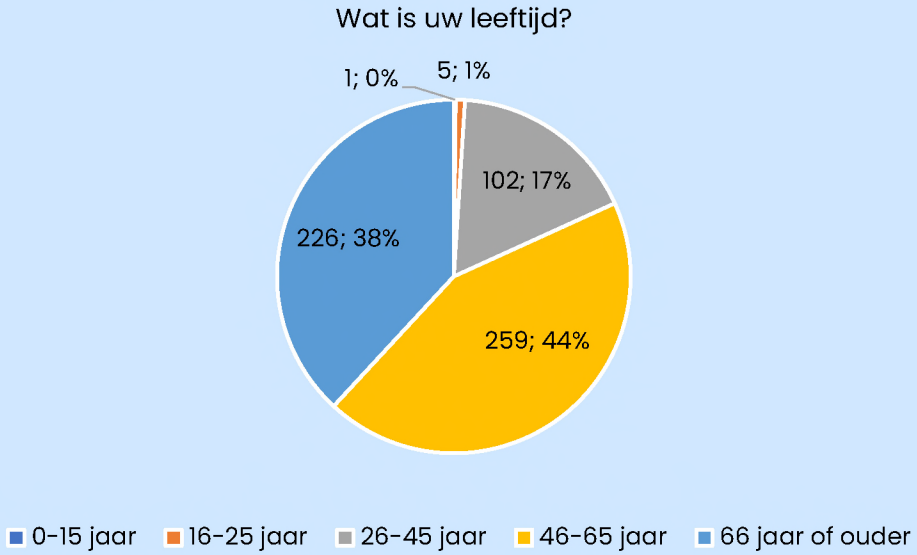

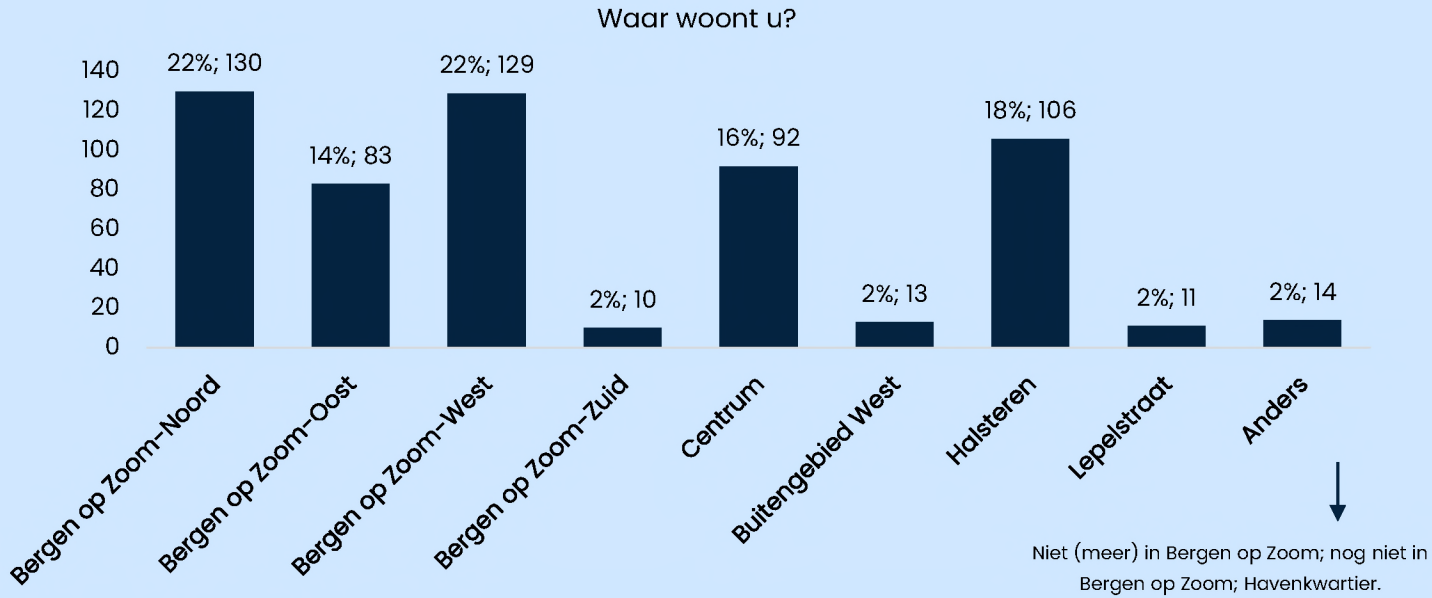

Straatparticipatie

Ruim 250 inwoners dachten mee:

- 60 vragenlijsten
- 90 korte gesprekken met individuen, partners of vrienden(groepen)
- 278 antwoorden voor druk op de knop participatie (minstens 100 inwoners)

BUREAU stroom

Bijlage 3

Resultaten jongeren participatie Bergen op Zoom Pijlervisie Sociaal en Veilig

Inleiding

In participatieronde 2 voor de Pijlervisie Sociaal en Veilig werden inwoners geïnformeerd over de plannen en kregen ze de kans om toetsend mee te denken. Zo ook jongeren. De jeugdraad adviseerde om hiervoor samen te werken met leerlingenraden.

Uiteindelijk hielp de leerlingenraad van 't Rijks mee. Samen met drie leden van de leerlingenraad, is de vragenlijst voor de inwonersparticipatie aangepast. Deze vragenlijst is besproken tijdens enkele lessen Maatschappijleer. Ook enkele studenten uit het netwerk van de jeugdraad vulde de vragenlijst in. In totaal werd er 13 keer gereageerd. De resultaten worden in dit document gepresenteerd. De resultaten zijn exclusief de input die tijdens de straatparticipatie is opgehaald bij jongeren. Die resultaten zijn meegenomen in de rapportage van de straatparticipatie.

Veiligheid

Ik heb een rol bij het aanspreken van andere jongeren voor het veilig houden van mijn buurt.

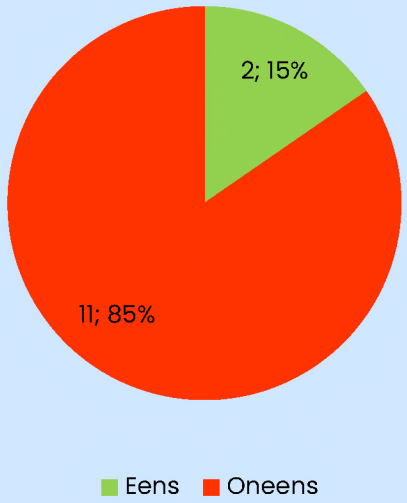

Ik weet bij wie ik overlast in mijn buurt moet melden.

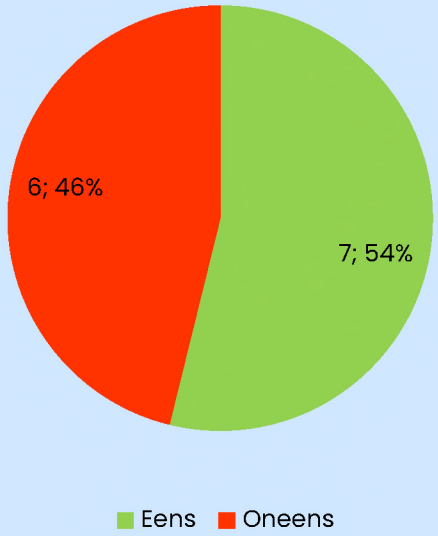

Ik weet hoe ik overlast in mijn buurt moet melden.

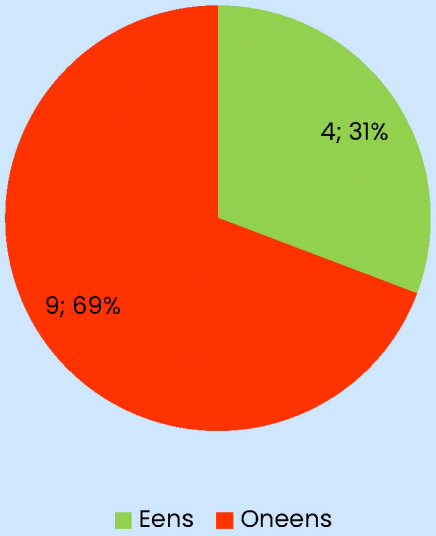

Gezondheid, welzijn, zorg en inkomen

Als ik hulp nodig heb, dan weet ik waar ik moet zijn.

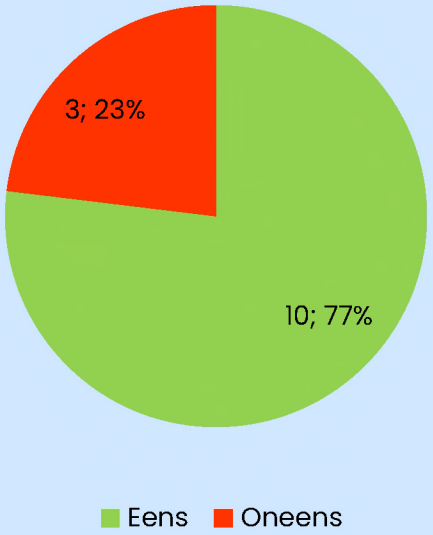

Ik ben zelf verantwoordelijk voor mijn eigen gezondheid.

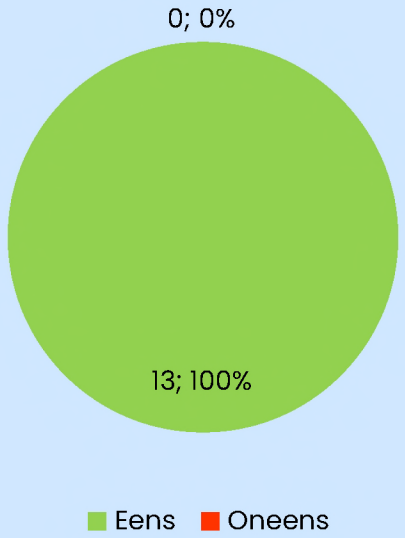

Als jongere vind ik het belangrijk om mensen in mijn omgeving te helpen.

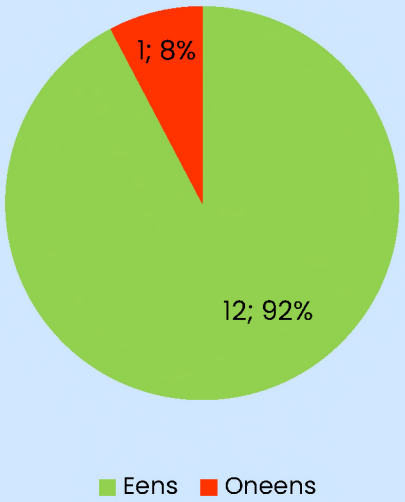

Cultuur

Ik ben tevreden met de variatie (keuze) in het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.

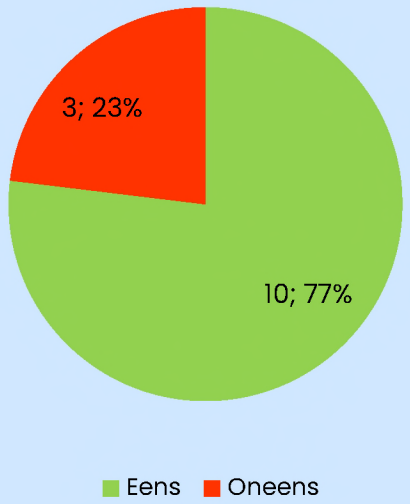

Ik maak makkelijk gebruik van het cultuuraanbod van de gemeente Bergen op Zoom.

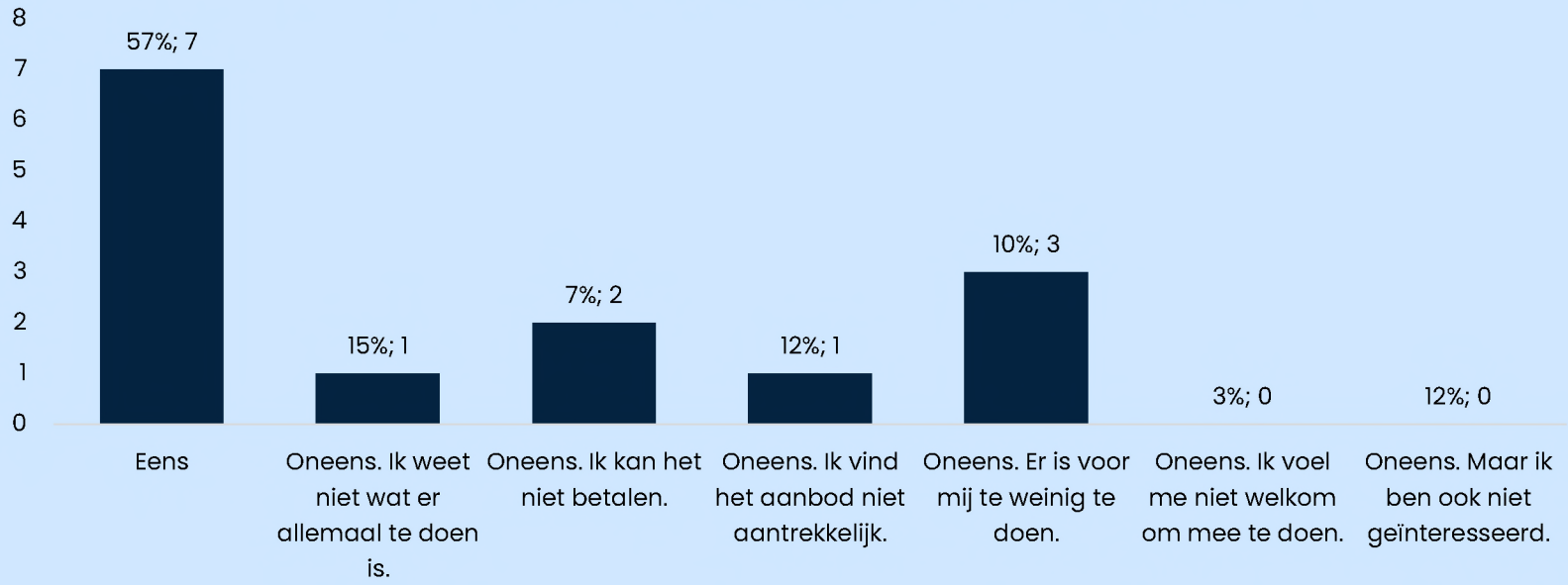

Sport en bewegen

De gemeente moet een gezond leven bij haar inwoners aanmoedigen en hen daarbij helpen.

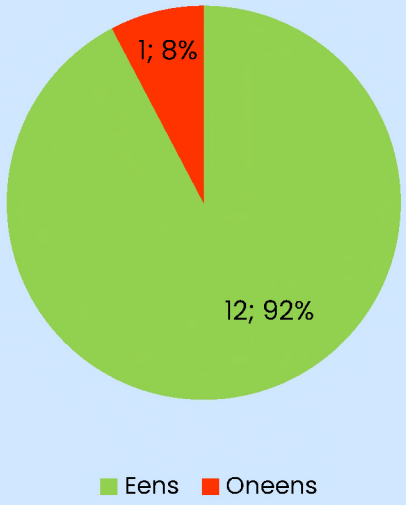

Er zijn in Bergen op Zoom genoeg manieren voor mij om te sporten of te bewegen.

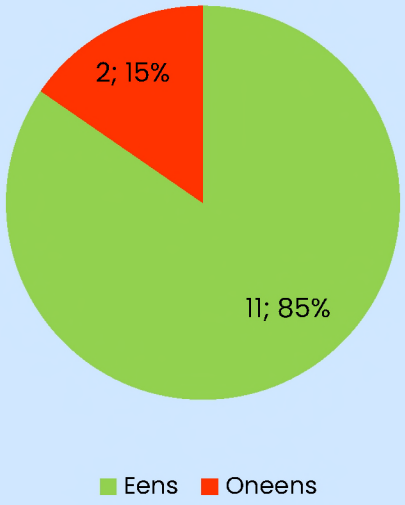

De gemeente moet nieuwe/andere manieren van bewegen in de buitenlucht mogelijk maken.

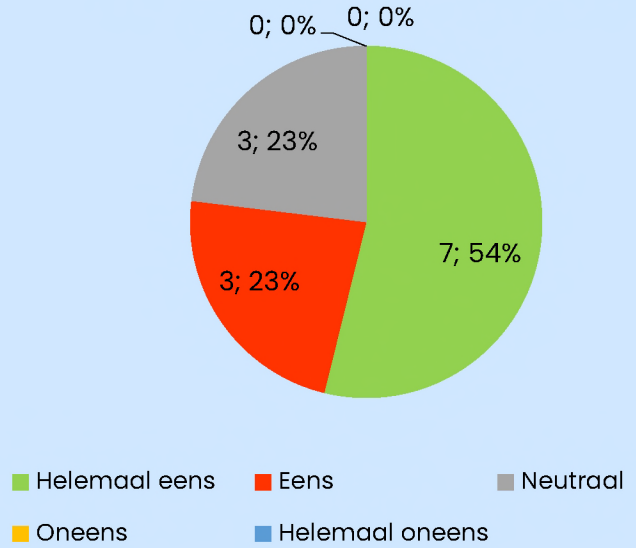

Onderwijs

Steeds meer kinderen gaan naar school zonder ontbijt of lunch. Bijvoorbeeld omdat er thuis geen geld voor is.

Moet de school of de gemeente hier wat aan doen?

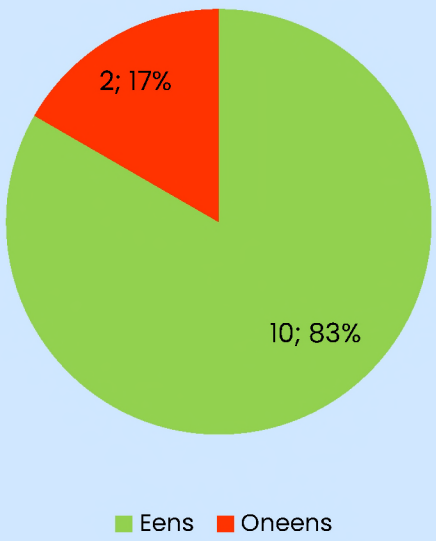

Wie moet ervoor zorgen dat jongeren leren hoe ze op een gezonde manier met sociale media omgaan?

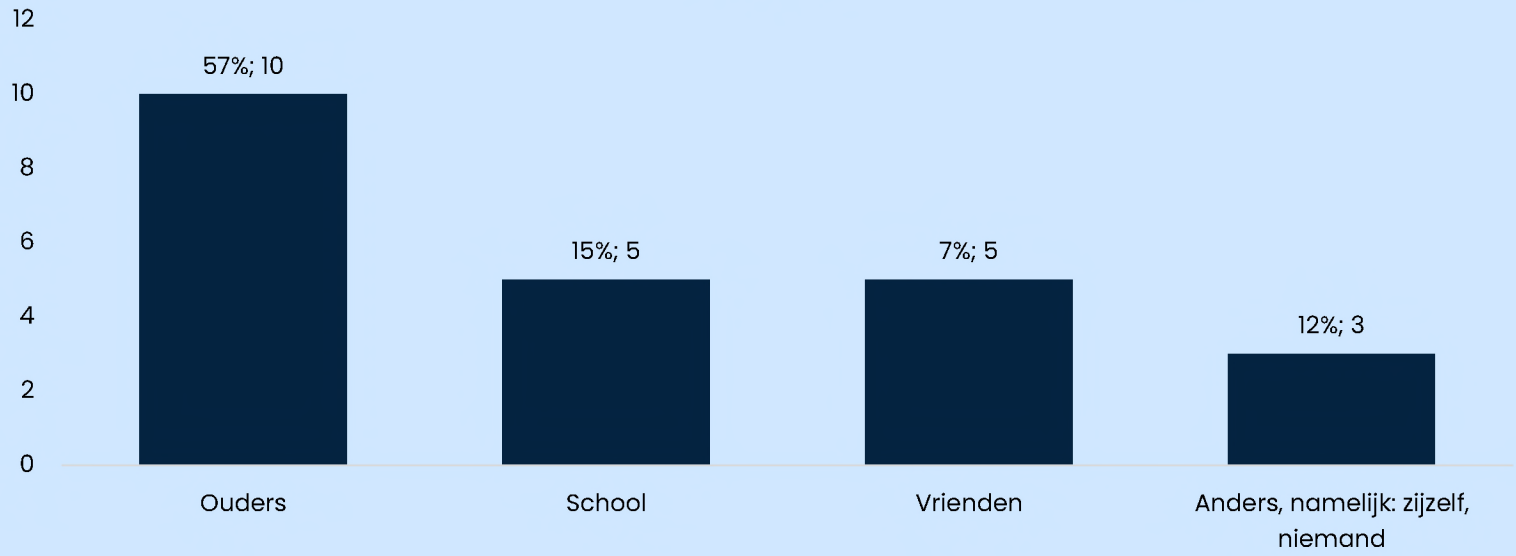

Demografische gegevens

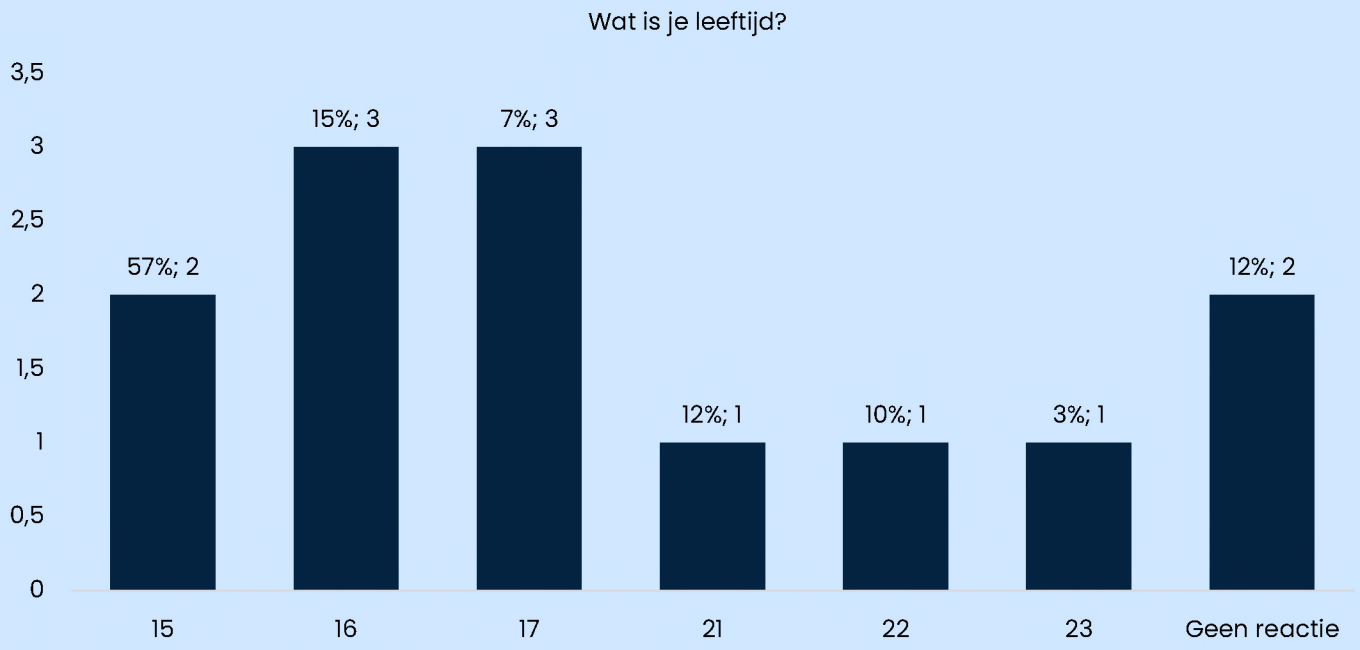

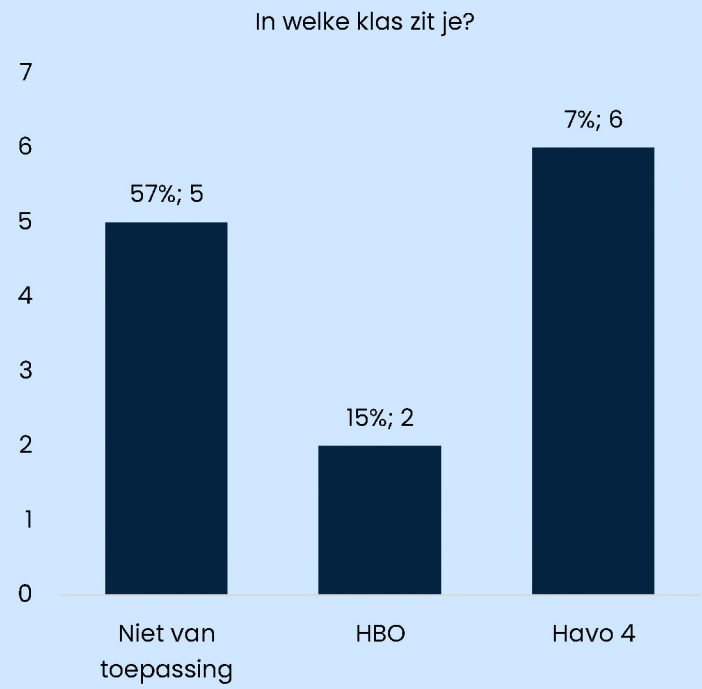

Bijlage 4. Resultaten interne participatie

Zie Excel bestand: Bijlage 4. Resultaten interne participatie_PV S&V.